

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

КАФЕДРА АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

МУЗИКА Оксана Олегівна

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ**

**Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня
«Магістр»**

**Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»**

**Науковий керівник:
кандидат історичних наук,
доцент кафедри
аналізу та статистики
Федоришина Лідія
Іванівна**

ВІННИЦЯ – 2022

ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та аудитуКафедра аналізу
та аудиту

Затверджую

зав. кафедри _____

«_____» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУСтудент(у/ці) Музика Оксана Олегівна _____

на тему:

«Організаційно-методичне забезпечення формування інтегрованої звітності»
затверджена Наказом від «21» лютого 2022 р., № 17 м**Календарний план виконання магістерської роботи**

Структура роботи		Термін підготовки
Вступ		12.08.2022р.
Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ	12.08.2022р.
Розділ 2	ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ	16.09.2022р.
Розділ 3	УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	14.10.2022р.
Висновки та пропозиції		26.10.2022р.
Список використаних джерел		26.10.2022р.

Термін подання роботи на кафедру
для попереднього захисту «11» листопада 2022р.Завдання видав
керівник «22» лютого 2022 р.

Підпис _____

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота на тему: «Організаційно-методичне забезпечення формування інтегрованої звітності».

Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Відповідно до зазначеної мети у роботі поставлено такі завдання: уточнити понятійно-категорійний апарат щодо сутнісного наповнення визначень «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт»; дослідити сучасний стан та тенденції розвитку процесу формування інтегрованої звітності підприємствами в Україні; розвинути методичний підхід до питання визначення структури інтегрованого звіту підприємств з врахуванням концепції суттєвості; сформувати збалансовану систему показників інтегрованої звітності для забезпечення ефективності діяльності підприємств; удосконалити організаційно-методичні підходи до процесу формування інтегрованої звітності в інформаційній системі підприємств.

Об'єктом дослідження є процес формування організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

За результатами дослідження зроблені висновки та пропозиції стосовно удосконалення забезпечення формування інтегрованої звітності.

Отримані в процесі дослідження результати можуть бути використані в практичній діяльності підприємств.

Магістерська робота містить 106 сторінок, 13 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел включає 86 найменування, 7 додатків.

Ключові слова: інтегрована звітність, інтегрований звіт, підприємство, капітал, соціо-еколого-економічні показники, стейкхолдери, бізнес-модель.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України до європейського і світового співтовариства, зміна очікувань користувачів облікової інформації і поява нових вимог до її змісту вимагає реформування вітчизняної обліково-звітної системи. Направленість традиційної корпоративної звітності на висвітлення результатів минулих періодів створює розрив між інформацією, яку потребують інвестори: представлення у звітах інформації не тільки про минулі події, а й про сьогоднішні та завтрашні реалії організації та майбутні прогнози її діяльності для прийнятих рішень в довгостроковій перспективі. Сучасний ринок також вимагає аби відокремлені нефінансові звіти у сфері корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку корелювалися із фінансовим станом підприємства, інформація про який міститься у фінансових звітах. Відтак, вектор існуючого формату фінансової та нефінансової звітності неминуче рухається в напрямку до процесу впровадження звітності, яка поєднує в собі інформацію про фінансові та нефінансові показники в єдине ціле інтегрованої звітності.

Складне економічне становище країни, інформаційна вибагливість стейкхолдерів, підвищення вимог до корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, зрушення у поведінці та запитах споживачів, неспинний процес підвищення кваліфікації та умов праці персоналу не тільки вимагають від підприємств створювати такі ресурси, які здатні забезпечити їх конкурентоспроможність, а й стимулює зацікавленість у проведенні еколого-соціальної політики підприємства в напрямку добровільного впровадження системи управління спрямованої на реалізацію сталого виробництва та споживання. Важливими складовими бізнес-привабливості підприємств в соціо-еколого-економічному векторі сталого розвитку є досягнення ними прозорості та інформаційної відкритості, що дозволяє приймати основним зацікавленим сторонам зважені рішення: зовнішні стейкхолдери (інвестори, акціонери, споживачі, постачальники та ін.) на підставі якісно складеної

інтегрованої звітності можуть приймати найбільш ефективні рішення для управління власним капіталом, зокрема, інвестиційні, а внутрішні стейкхолдери (менеджмент підприємства, персонал) мають змогу здійснювати моніторинг ефективності управління, що забезпечить, по-перше, зростання вартості бізнесу, по-друге, суспільне схвалення своєї діяльності.

Проблеми формування інтегрованої звітності досліджували у наукових працях як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, зокрема: П. Й. Атамас, О. М. Баришнікова, К. В. Безверхий, В. І. Бобошко, О. В. Будько, Л. Н. Герасимова, Д. О. Грицишен, О. С. Коробкова, Л. В. Гнилицька, О. І. Гриценко, Ю. В. Домашенко, В. М. Жук, Н. Ю. Єршова, Н. А. Каморджанова, В. Г. Когденко, М. В. Мельник, О. П. Колумбет, М. В. Корягін, Р. В. Кузіна, П. О. Куцик, Р. О. Костирко, А. С. Крутова, О. А. Лаговська, С. Ф. Легенчук, Л. Г. Ловінська, Н. О. Лоханова, І. О. Макаренко, М. А. Проданчук, В. Сікора, Т. О. Хачатурова, Т. І. Хомуляк, А. В. Шайкан, Л. М. Янчева.

Окремі елементи інтегрованої облікової системи як основного постачальника інформації для формування інтегрованого звіту висвітлені у працях М. А. Абрамова, Д. К. Ветрова, Ф. Ф. Бутинця, А. В. Драбаніч, С. Ф. Голова, В. В. Євдокимова, І. В. Жиглей, О. А. Зоріної, Г. Г. Кірейцева, І. В. Колос, О. П. Колумбет, Я. Д. Крупки, В. В. Муравського, Є. В. Мниха, О. М. Петрука, Л. М. Пісьмаченко та ін.

Не зважаючи на вагомий внесок науковців невіршеними залишаються наступні питання: неузгодженість понятійно-термінологічного апарату інтегрованої звітності; недостатність методичних розробок та системного дослідження з питань визначення структури інтегрованого звіту; відсутність методичних підходів до процесу формування інтегрованої звітності з урахуванням специфіки торговельних підприємств; недосконалість підходів щодо вивчення синергетичних зв'язків між показниками ефективності використання капіталів та фінансовими результатами господарської діяльності. Вагомість наведених невіршених проблем свідчить про актуальність і практичну значимість обраної теми, що зумовило логіку

поставлених завдань та визначило архітектуру представлення матеріалу.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Відповідно до зазначеної мети у роботі поставлено такі завдання:

- ✓ уточнити понятійно-категорійний апарат щодо сутнісного наповнення визначень «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт»;
- ✓ провести формалізацію термінологічного апарату інтегрованої звітності, а саме понять «створення вартості» та «створення цінності» в контексті системи управління підприємствами та визначення фундаментальних концепцій інтегрованої звітності;
- ✓ дослідити сучасний стан та тенденції розвитку процесу формування інтегрованої звітності підприємствами в Україні;
- ✓ розвинути методичний підхід до питання визначення структури інтегрованого звіту підприємств з врахуванням концепції суттєвості;
- ✓ сформувати збалансовану систему показників інтегрованої звітності для забезпечення ефективності діяльності підприємств;
- ✓ удосконалити організаційно-методичні підходи до процесу формування інтегрованої звітності в інформаційній системі підприємств.

Об'єктом дослідження є процес формування організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є системний підхід щодо пізнання різних економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку. Для досягнення поставленої мети у роботі використано такі методи дослідження: контент-аналіз – для уточнення поняття «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт»; морфологічний аналіз – для конкретизації

поняття «value»; загальнонаукові методи: індукція, дедукція, систематизація, наукова абстракція та порівняльний аналіз – під час сутнісного наповнення понять «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт»; аналіз та синтез – для виділення основних складових інтегрованого звіту, побудови послідовності вибору підходу до вибору показників, які потрібно включити до інтегрованого звіту; статистичний аналіз; метод класифікації; графічний метод експертних оцінок.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, що регулюють ведення бухгалтерського обліку і формування інтегрованої звітності; результати новітніх наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем імплементації та формування інтегрованої звітності; матеріали монографій, фахових видань, міжнародних науково-практичних конференцій та електронних інформаційних ресурсів за визначеною проблематикою; довідково-інформаційні видання; офіційні дані Державної служби статистики України; звітність ФГ Музики Олега Григоровича, спеціалізовані електронні ресурси з визначеної проблематики; інтегровані звіти підприємств, оприлюднені на їх офіційних інтернет-сайтах; матеріали власних спостережень; власні логічні узагальнення та аналітичні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо формування організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення магістерського дослідження доведені до рівня методичного забезпечення та комплексу організаційних заходів, які спрямовані на процес формування інтегрованої звітності підприємствами. Впровадження запропонованих рекомендацій створюють підґрунтя для формування інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами та їх звітування з урахуванням найбільш суттєвих інформаційних потреб їх стейкхолдерів, в частині розкриття інформації про забезпеченість бізнес-моделі елементами фінансового, виробничого, інтелектуального, соціально-репутаційного,

людського та природного капіталів.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати і висновки магістерської роботи викладено автором у доповідях на науковому семінарі «Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів».

Структура й обсяг магістерської роботи. Робота складається з анотації, списку публікацій за результатами дослідження, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст магістерської роботи складає 106 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 13 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел складається з 86 найменувань.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ	10
1.1. Сутність інтегрованої звітності	10
1.2. Концептуалізація інтегрованої звітності	24
1.3. Особливості впровадження інтегрованої звітності підприємствами України	32
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ	41
2.1. Організаційно-методичні аспекти інтегрованої звітності	41
2.2. Дослідження взаємозв'язку бізнес-моделі з ефективністю діяльності підприємств	53
2.3. Розробка методики формування інтегрованої звітності з урахуванням специфіки торговельних підприємств	65
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	74
3.1. Формування збалансованої системи показників інтегрованої звітності	74
3.2. Оптимізація структури інтегрованого звіту підприємства	84
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	107

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

1.1. Сутність інтегрованої звітності

Вплив світових глобалізаційних процесів на суб'єктів господарювання проявляється у поступовому переосмисленні вектору їх соціально-економічного розвитку та формуванні навантаження на інформаційну складову їх ресурсного забезпечення. За таких умов господарювання, досягнення конкурентоздатних позицій все частіше стає можливим завдяки існуванню підприємства як частини глобальної мережі взаємопов'язаних елементів економічної системи, яка базується на глобальній комунікації.

Інтеграція України до європейського і світового співтовариства, сучасний стан світового економічного середовища і його зміна під впливом безлічі різноманітних факторів призвели до зміни інформаційних потреб основних користувачів звітності. Сучасна структура корпоративної звітності сформувалась, зокрема, в результаті змін підходів до складання бухгалтерської звітності, внаслідок проникнення глобалізації у всі сфери життєдіяльності суспільства; розвитком економічних теорій та теорій менеджменту; розвитком поняття соціально відповідального бізнесу; світовою кризою 2008 року, розрізненість інформації, представленої в різних видах звітів. Адже основою інформації щодо діяльності підприємства, яка підлягає відображенню у звітності, висвітленню та оприлюдненню, на підставі якої приймаються управлінські рішення є дані бухгалтерського обліку. Відтак, звітність стає інструментом інформаційного впливу на зацікавлених сторін. Однак направленість традиційної корпоративної звітності на висвітлення результатів минулих періодів створює розрив між інформацією, яку потребують інвестори: представлення у звітах інформації не тільки про минулі події, а й про сьогоденні та завтрашні реалії організації та майбутні прогнози її діяльності та відображаючи більш широкі наслідки прийнятих рішень в довгостроковій перспективі. Необхідну інформацію для створення стійких економічних

суб'єктів та економіки в цілому, можна отримати, розуміючи бізнес-модель, організаційну структуру компанії, операційне середовище, виклики та можливості, які вона створює, стратегічні цілі, моделі управління і системи винагород співробітникам, стратегії подальшого розвитку тощо. Наразі користувачу звітності недостатньо бачити лише фінансові показники діяльності підприємства. Важливого значення набуває інформування суспільства також і про соціальну та екологічну сторону діяльності підприємства.

Тобто мова йде про недостатнє висвітлення або й повну відсутність у звітності так званих нефінансових показників, які відіграють досить суттєву роль в оцінці результатів діяльності компанії та її керівництва та у визначенні перспектив подальшого розвитку окремої бізнесової структури, її інвестиційної привабливості [4, с.78].

Таку можливість представляє інтегрована звітність – більш зв'язний і ефективний підхід до корпоративної звітності, що представляє собою зведення воедино фінансової та нефінансової інформації, що відображає здатність організації створювати й підтримувати свою вартість у коротко-, середньо- та довгостроковому періоді.

Значну роль в формуванні концепції інтегрованої звітності відіграла розроблена С. Ді Піазою та Р. Екклзом трирівнева модель забезпечення прозорості корпорацій («ValueReporting™»), третім рівнем якої є вимоги до специфічної для кожної компанії інформації, яка включає стратегію, плани, методи управління ризиками, принципи оплати праці, корпоративне управління та використовувані компанією критерії оцінки ефективності [83]. Поява цієї моделі якраз і була спрямована подолати існуючі інформаційні розриви між суб'єктами, які створюють облікову інформацію та її користувачами шляхом начного розширення обсягів інформації, що підлягає оприлюдненню, та зміни її змістовного наповнення.

Спираючись на загальновідомий факт підвищення важливості використання єдиних Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ –

International Financial Reporting Standard – IFRS) для забезпечення співставності та прозорості інформації у відповідь на подолання наслідків останньої фінансової кризи 2007-2009 р.р., необхідно відмітити появу нових напрямів у розвитку системи корпоративної звітності в цілому. Як підкреслює М. Кінг (M. King), «У всьому світі говорять про те, що корпоративна звітність у тому вигляді, в якому ми її знали протягом десятиліть, не відповідає потребам XXI століття. Ми живемо в епоху Інтернету, радикальної прозорості, виснаження природних ресурсів, глобального потепління, фінансової кризи і як ніколи зростаючих очікувань зацікавлених сторін. Не можна продовжувати готувати таку звітність, яку читає лише 1 %, а розуміє 0,05%.» [8].

Всесвітнє визнання концепції інтегрованої звітності, як одного із найбільш дієвих засобів виходу із кризи та розвитку бухгалтерського обліку, фактично відбулось у 2011 р., коли був сформований Міжнародний комітет з інтегрованої звітності (IIRC), яким вже у 2013 р. було розроблено Міжнародний стандарт інтегрованої звітності (The International Integrated Reporting Framework; IIRF).

Головна мета складання інтегрованої звітності за Міжнародним стандартом інтегрованої звітності [85] полягає у формуванні системної інформації, що надає можливість зовнішній зацікавленій стороні сформулювати розуміння спроможності суб'єкта господарювання створювати вартість у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах.

Головна особливість інтегрованої звітності полягає в тому, що в ній робиться акцент на факторах виробництва, які підприємство споживає та створює, – фінансових, виробничих, людських, інтелектуальних, природних та соціальних [76]. Відтак, інформація, що подається в інтегрованій звітності, має більшу цінність для користувачів, аніж стандартна корпоративна звітність. При цьому головною відмінністю інтегрованої звітності є те, що вона розкриває інформацію щодо створення вартості підприємства, використовуючи фінансовий, виробничий, інтелектуальний, людський, соціально-репутаційний та природний капітали. Відтак, ці види капіталу повинні знайти своє

відображення серед об'єктів обліку. Наразі ж, деякі з них взагалі відсутні, або не виділені в окремий вид капіталу підприємства. Окреслення загальної перспективи розвитку систем корпоративного звітування та дослідження інновацій у сфері послуг є предметом досліджень відомих міжнародних організацій. Так, проект «Reporting 2025 Project» (Звітність – 2025) Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative (GRI)), окреслює ключові тренди у розвитку систем корпоративного звітування у найближчі 10 років. Однією з інновацій визначено інтегровану звітність (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Ключові інновації у сфері обліку, звітності, аудиту та місце інтегрованої звітності серед них

Облік	Звітність	Аудит
Великі дані (Big Data, BD)	Звітність у режимі реального часу (Real-time reporting, RTR)	Безперервний аудит (Continuous Audit, CA)
Інноваційний, соціальний, екологічний та ін. види обліку для врахування екологічних, соціальних, управлінських – ESG – критеріїв (ESG)	Інтегрована звітність для цілей сталого розвитку (Integrated reporting, IR)	Комп'ютеризовані аудиторські методи (Computerized Assisted Auditing Techniques, CAAT)
Розширена мова ділової звітності (extensible Business Reporting Language, XBRL)		
Глобальні загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку ((Global General Accepted Accounting Principles, GGAAP) Стандарти підготовки та рекомендованої структури інтегрованої звітності. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду іншого надання впевненості та супутніх послуг (MCA)		

Головною відмінністю інтегрованої звітності від інших систем звітування є відсутність у ній жорстких правил. Проте, водночас, це призводить до відсутності в звітності вимірників, – кількісних та якісних показників діяльності компанії для оцінки сфери впливу її на сталий розвиток. Враховуючи капітали, інформацію про використання яких потрібно розкривати в інтегрованій звітності, доцільно під час її формування використати її функціонал для відображення галузевої приналежності підприємства та специфіки його діяльності.

Однак, серед науковців немає однозначної думки щодо того, що собою

представляє інтегрована звітність. Особливу увагу у цьому контексті визначення сутності інтегрованої звітності варто приділити розмежуванню понять «звітність» та «звіт» в контексті Міжнародного стандарту інтегрованої звітності. Так, Міжнародний стандарт інтегрованої звітності в поняття «інтегрована звітність» (Integrated Reporting (<IR>)) вміщує наступне: «процес, заснований на інтегрованому мисленні, внаслідок якого створюється періодичний інтегрований звіт організації про створення вартості протягом довгого часу і пов'язані з ним документи, які стосуються аспектам створення вартості» [85]. Тобто стандарт робить акцент на тому, що інтегрована звітність це процес. Натомість за МСІЗ «інтегрований звіт» (Integrated report) — коротка інформація про те, як стратегія, управління, результати діяльності та перспективи організації в контексті зовнішнього середовища ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду» [85].

Інтегрований звіт пропонуємо розглядати як спосіб надання комплексної інформації про те, як стратегія, управління, результати та перспективи організації діяльності в контексті зовнішнього середовища, використовуючи капітали, ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду.

У зв'язку з цим інтегровану звітність запропоновано трактувати як норму корпоративної звітності, яка описує процес, який базується на інтегрованому мисленні, в результаті якого створюється інтегрований звіт, який надає комплексну інформацію про те, як стратегія, управління, результати та перспективи організації діяльності в контексті зовнішнього середовища, використовуючи капітали, ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду, що дає можливість оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень та визначити стратегічні аспекти розвитку. На відміну від існуючих, описаний підхід дозволяє розглядати інтегровану звітність в контексті еволюції видів звітності відповідно до превалюючих потреб стейкхолдерів, трансформації

існуючої облікової концепції та формування в її межах конвергентної стейкхолдерської моделі звітності.

Міжнародний стандарт інтегрованої звітності визначає три фундаментальні концепції інтегрованої звітності [85, с. 12]:

1.1.1. концепція створення цінності для організації та зацікавлених сторін (Value creation for the organization and for others; п. 2B);

1.1.2. концепція капіталів, які організація створює та на які вона впливає (The capitals; п. 2C);

1.1.3. концепція процесу створення вартості компанії (The value creation process; п. 2D).

Основу двох фундаментальних концепцій інтегрованої звітності складає поняття «value». Незважаючи на те, що світова практика запровадження та складання інтегрованої звітності невдовзі досягнення 5-тирічного строку, наразі опубліковані офіційні переклади Міжнародного стандарту інтегрованої звітності (The International Integrated Reporting Framework; IIRF) лише китайською, французькою, італійською, японською, португальською та російською мовами. Офіційного перекладу IIRF українською мовою поки що немає. Відтак, під час впровадження вітчизняної практики складання інтегрованої звітності, доводиться спиратися на Міжнародний стандарт інтегрованої звітності, викладений мовою оригіналу, тобто англійською мовою. При цьому варто зважати на існування мовних особливостей та переносити зміст стандарту на відповідні відносини в економіці України. І тут виникають певні ускладнення, адже ця економічна категорія є багатозначною і її трансляція на українську мову містить багато значень, які кардинально різняться між собою.

Зважаючи на відсутність офіційного перекладу Міжнародного стандарту інтегрованої звітності українською мовою, існує проблема узгодженості правильного застосування поняття «value» в контексті розкриття сутності процесу формування інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами. Так, наприклад, англо-український словник дає такі значення слову «value»: 1)

цінність; 2) вартість; 3) значення; 4) ціна (в економіці); 5) величина (в математиці) [137]. Звернемося до економічного словника. В ньому йде аналогічний переклад: 1) цінність, 2) вартість [78]. Позначення кожного значення арабськими цифрами, спираючись на порядок складання словника, свідчить про те, що це окремі значення, а не синоніми. Тобто аби правильно розтлумачити поняття «value», потрібно чітко уявляти, що закладено до нього з самого початку при формуванні інтегрованої звітності. Адже в одному випадку його можна трактувати як цінність, в іншому, як вартість. Тобто кожне з них може бути коректно використане в контексті розкриття сутності інтегрованої звітності. Тож постає очевидне питання: який із існуючих варіантів перекладу обрати, аби процес переходу вітчизняної практики складання інтегрованої звітності був максимально наближений до оригіналу? Залежно від того, який варіант перекладу обрати, буде різнитися подальше трактування як сутності інтегрованого звіту, так і отриманих на його підставі даних. Адже викривлення одного слова в контексті визначення інтегрованого звіту може направити процес формування такого звіту у зовсім інше русло. Це, в свою чергу, може згубно позначитися на наповненості звіту, і, як наслідок, на загальному інформаційному враженні усіх зацікавлених сторін.

Практика вітчизняних науковців в цьому питанні різниться. Наведемо деякі приклади різного тлумачення економічної категорії «value» в структурі процесу формування інтегрованої звітності вітчизняними науковцями. Наприклад, М.В. Корягін та П.О. Куцик, посилаючись на С. Адамса та Р. Сімнетта, відмічають, що «інтегрована звітність є новою парадигмою звітності, яка є цілісною, стратегічною, адаптивною, суттєвою і актуальною до різних часових вимірів» ... Основною відмінністю даної парадигми є орієнтація всього обліковою процесу на фактори створення вартості підприємства, внаслідок чого інтегрована звітність є більш змістовною і корисною для інвесторів та інших видів користувачі...» [26, с. 142]. Називаючи одну з основних причин появи інтегрованої звітності М.В. Корягін та П.О. Куцик виділяють «...неможливість застосування нефінансової звітності для

моніторингу і аналізу процесу створення довгострокової вартості компанії, яка в умовах сьогодення має важливе значення для інвесторів, що є основною групою споживачів облікової інформації.» [26, с. 146]. Тобто вчені використовують вартісний підхід при перекладі слова «value».

В свою чергу, С.Ф. Легенчук однією із існуючих проблем впровадження інтегрованої звітності в контексті звітування про капітал підприємства називає «...нерозробленість методичних підходів до оцінки окремих видів капіталу, яка характеризується значним рівнем волатильності, наприклад, вартість брендів, торгових марок, репутації та оцінки капіталу, що створює цінність в майбутньому...» [38, с. 89]. Таким чином, С.Ф. Легенчук поняття «value» одночасно розглядає як вартість та як цінність. Він вважає, що одним із елементів створення цінності в майбутньому виступає процес формування вартості брендів.

Варто відмітити зауваження Г.І. Ляхович та М.Я. Заяць, які влучно ставлять поняття «вартість» поряд з нематеріальним капіталом підприємства: «неможливість забезпечити відображення в обліку ключових ресурсів (інтелектуально-інноваційний капітал, соціальний капітал, клієнтський та людський капітал), які забезпечують генерування вартості підприємств на ринку в умовах формування економіки, побудованої на знаннях, та нездатність забезпечити оприлюднення інформації про них у фінансовій звітності зумовили пошук нових моделей звітування та напрямів розвитку бухгалтерського обліку...» [42, с. 142]. Посилаючись на закордонних науковців, Г.І. Ляхович та М.Я. Заяць стверджують, що «...не всі підприємства будуть охоче розкривати в інтегрованому звіті всю наявну в них інформацію про фактори створення і руйнування вартості, стратегічні аспекти діяльності та існуючі ризики через можливість її використання іншими підприємствами...» [43, с. 145]. Тобто вони дотримуються вартісної ознаки діяльності підприємства, яку необхідно всебічно відобразити в інтегрованому звіті.

Ще одним прихильником вартісного тлумачення застосування економічної категорії «value» є Р.О. Костирко, який стверджує, що

«інтегрована корпоративна звітність надає можливість компаніям використовувати її в якості інструменту виявлення фінансових і нефінансових факторів зростання вартості бізнесу на перспективу...» [31, с. 305]. У зв'язку з цим, Р.О. Костирко стверджує, що «використання єдиних стандартів інтегрованої звітності надає можливість: оцінити непередбачені ризики; ідентифікувати фактори, що впливають на зростання вартості бізнесу; задовольнити інформаційні потреби зацікавлених сторін та здійснити комплексну оцінку вартості бізнесу...» [31, с. 308].

Проте деякі дослідники розглядають концепцію інтегрованої звітності крізь призму не просто вартості як грошового виміру результатів діяльності підприємства, а як додану вартість. Так, В.М. Костюченко та Н.В. Богатир зазначають, що «... концепція інтегрованої звітності розглядає корпоративне підприємство як механізм створення доданої вартості у визначених періодах із вхідних ресурсів (капіталів) у певний спосіб (бізнес-модель) ...» [30, с. 1128].

Натомість науковці С.А. Бурлан та Н.В. Каткова, розкриваючи організаційне забезпечення формування інтегрованої звітності підприємства стверджують, що «...підприємства все частіше використовують інтегровану звітність як спосіб забезпечення процесів прийняття рішень збалансованою інформацією щодо стану внутрішнього середовища підприємства (включаючи питання формування його цінності за допомогою матеріальних і нематеріальних компонент), та комплексного впливу його діяльності на суспільство, економіку та екологію...» [10, с. 332]. Далі згадані науковці зазначають, що «за допомогою ефективного об'єднання різних сфер, які поєднуються в інтегрованій звітності (економіка, екологія, суспільство з одного боку, в іншому контексті – оцінка як матеріальних, так і нематеріальних аспектів та умов діяльності організації), керівництво підприємства має можливість не лише отримати в розпорядження інформацію про результати діяльності в минулому, але й демонструвати довгострокову перспективу формування цінності компанії в майбутньому, і, що важливо, описуючи діяльність компанії у певному контексті (соціальному, економічному,

екологічному)...» [10, с. 331]. Тобто інтегровану звітність вони розглядають як засіб відображення інформації щодо формування цінності підприємства в соціальному, економічному та екологічному контексті.

Також варто відзначити твердження В.Ф. Максимової та Р.В. Кузіної, які в контексті побудови моделі інтегрованої звітності вбачають «...низку проблем, тому що до складу індикаторів інтегрованої звітності повинні включатися фінансові та нефінансові показники, які характеризують здатність організації створювати цінність протягом часу, наприклад: опис того, як організація використовувала і має намір використовувати різні капітали, вплив на ці капітали протягом часу і компроміси між ними, а також фактори створення цінності організації і можливості ризиків, що впливають на них....» [45, с. 243].

Ціннісної теорії інтегрованої звітності дотримуються не тільки деякі вітчизняні науковці, а й практики. Так, міжнародна аудиторсько-консалтингова компанія BDO, яка є дійсним членом Міжнародної ради з Інтегрованої звітності, висловлює думку, що інтегрована звітність, представляючи корпоративну звітність, повинна включати в себе короткі відомості по те, як діяльність організації в контексті зовнішнього середовища веде до створення цінності в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періоді [58]. Водночас поряд з цим, представники компанії BDO зазначають, що інтегрована звітність намагається надати зацікавленим сторонам додаткову інформацію, щоб допомогти їм виконати більш ґрунтовану оцінку компанії та розуміти довгострокові перспективи [58].

Підсумки проведеного аналізу щодо інтерпретації категорії «value» в контексті визначення сутності поняття інтегрованої звітності дослідниками в науковій літературі дозволяють зробити висновок, що серед поглядів авторів на трактування цього поняття умовно можна виділити два домінуючі напрями, а саме: вартісний та ціннісний.

В свою чергу ці поняття мають різні значення для застосування в економіці. Так, тлумачний словник містить такі значення поняття «вартість»:

1) грошове вираження ціни чого-небудь; 2) позитивна якість, цінність [80, с. 91]. В економічному контексті сутність слова вартість така: 1) втілена і й уречевлена в товарі (послугі) абстрактна праця, яка відображає суспільно-виробничі відносини товаровиробників, пов'язаних суспільним поділом праці і розподілом товарів; 2) виражена в грошах цінність речей (товарів, послуг) або величина суспільних витрат на виробництво товару чи послуги [16, с. 91].

Тоді як поняття «цінність» словник тлумачить так: 1) виражена в грошах вартість чого-небудь; ціна; 2) те, що має певну матеріальну або духовну вартість; 3) важливість, значущість чого-небудь [16].

Якщо порівняти наведені визначення, то можна побачити, що перші два варіанти тлумачення слова «вартість» співпадають з першим варіантом пояснення слова «цінність» – як ціна чого-небудь, яка включає в себе витрати на його створення. Однак «цінність» є більш широким поняттям за «вартість», адже його можна розглядати не тільки як грошове вираження, а ще й як духовне (нематеріальне) відображення чого-небудь.

Тут варто врахувати те, що в Міжнародному стандарті інтегрованої звітності інтегрована звітність розглядається як засіб впровадження інтегрованого мислення в державному і приватному секторах, результатом якого є ефективний і продуктивний розподіл капіталу, що сприятиме фінансовій стабільності і сталому розвитку [86, с. 15]. Тобто акцент робиться саме на капіталах (фінансовий, виробничий, інтелектуальний, людський, соціально-репутаційний, природний), які організація використовує та на які впливає. Тобто категорії «value» та «to create value» потрібно розглядати крізь призму інтегрованого мислення, тобто крізь інтегровані зв'язки між різними операційними і функціональними одиницями організації і капіталами, які організація використовує або на які вона впливає, зосереджуючись на створенні вартості в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах. На думку Томчук В.В., згідно концепції інтегрованої звітності вартість слід розглядати в розрізі трьох основних рівнів, де кожен наступний рівень включає попередній [72 с. 175]:

1) рівень вартості для підприємства, що визначається на основі аналізу фінансових показників, а її роль проявляється через виплату дивідендів, зростання цін на акції тощо;

2) рівень загальної вартості, яка приносить користь заінтересованим особам, безпосередньо пов'язаним з підприємством (працівники, покупці, постачальники тощо). Її роль проявляється через зростання умов роботи працівників, покращання взаємовідносин з клієнтами тощо;

3) рівень вартості для суспільства, незалежно від місії та цілей підприємства, що може бути як позитивним, так і негативним, і проявляється шляхом зміни рівня економічного життя суспільства.

Вважаємо, для зацікавлених сторін та суспільства в цілому, організація створює та приносить не вартість, а цінність. До даного спектру відносяться, наприклад, вплив результатів комерційної діяльності організації на задоволеність клієнтів; готовність постачальників працювати з організацією та умови, на яких вони готові це робити; ініціативи, які бізнес-партнери погодилися вжити разом з організацією; репутація організації; умови, що накладаються на соціальні ліцензії для роботи організації; а також нав'язування умов ланцюжку поставок або юридичних вимог (рис. 1.1).

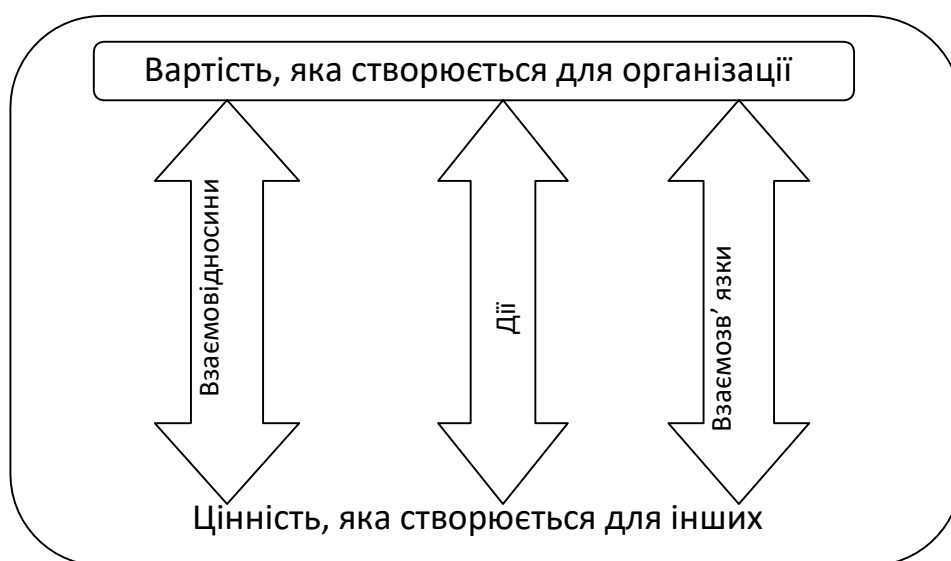

Рис. 1.1. Вартість, яка створюється для організації шляхом створення цінності для зацікавлених сторін

Міжнародним стандартом інтегрованої звітності передбачено, що якщо ці дії, взаємодії та взаємовідносини суттєвим чином впливають на здатність організації створювати вартість, вони включаються до інтегрованого звіту. Натомість сутність процесу в сучасній економічній теорії притаманна діям підприємства, направленими на створення вартості, тобто розглядається процес створення вартості.

Цікаво відзначити, що Є.В. Крикавський та З. Патора-Висоцька стверджують, що на ланцюг вартості, тобто послідовність взаємозв'язаних процесів та дій підприємства, спрямована на створення продукту або послуги (а саме він лежить в основі інтегрованої звітності), впливають фактори цінності [33]. Існуючі варіативність трактування поняття «value» в контексті інтегрованої звітності підприємств пояснюється розвитком наукових теорій споживчої цінності товарів та послуг, серед яких неодноразово змінювався наголос з орієнтації на «цінність» на «вартість».

Метою організації в рамках цієї концепції є створення цінності, яка втілюється не тільки в чистому прибутку, для всіх сторін-учасниць, в тому числі і тих, які беруть участь опосередковано, а й у примноженні загального визнання та суспільної значущості організації, продукту, який вона виробляє чи реалізує. При цьому зовнішні наслідки можуть бути позитивними або негативними (тобто вони можуть приводити до чистого збільшення або зниження вартості, втіленої в капіталах). Зовнішні наслідки можуть в кінцевому підсумку збільшувати або зменшувати вартість, створену для організації. У зв'язку з цим постачальникам фінансового капіталу необхідна інформація про істотні зовнішні наслідки, щоб вони могли оцінити їх вплив і відповідним чином розподілити ресурси [7, с. 211].

Крім того, коли мова йде про гармонізацію цілей підприємства та зацікавлених осіб, передбачається врахування кардинально різних потреб: для власників та акціонерів, — це, перш за все, рентабельність їх активів, отримання прибутку, для інвесторів — капіталізація, для працівників підприємства — гідні умови праці, достойна заробітна плата та соціальний

пакет, для клієнтів — задоволення їх потреб, якість продукції, для суспільства та громадськості — відповідальна соціальна політика з боку бізнесу, для контрагентів — стабільна та ефективна взаємодія в бізнес-середовищі тощо. Очевидно, до простір одночасного досягнення та задоволення вимог кожної зацікавленої групи осіб є різноплановим.

Універсальність цінності як можливого критерію прийняття рішень, коли для кожної зацікавленої групи осіб цінність бізнесу визначається своїм набором характеристик, підтверджують і Н.С. Краснокутська, О.А. Круглова, В.Ю. Андросов [32].

Вважаємо, концепція створення цінності для підприємства та зацікавлених сторін, є основою для розробки стратегії підприємства, яка реалізується в інтегрованої звітності через розкриття інформації про фактори зовнішнього середовища, можливості та ризики, які можуть вплинути на створення цінності підприємством: стратегії розвитку в умовах обмеженості ресурсів; розподілу створеної підприємством вартості за період.

Створення цінності для організації та зацікавлених сторін неможливе без наявності різних видів капіталу, які організація використовує в процесі створення вартості.

Існуюча проблема неврегульованості застосування поняття «value» в контексті формування інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами потребує затвердження офіційного варіанту перекладу Міжнародного стандарту інтегрованої звітності на українську мову. В період термінологічної невизначеності, пропонуємо поняття «value» під час розробки практичних рекомендацій стосовно впровадження положень Міжнародного стандарту інтегрованої звітності у вітчизняних організаціях трактувати крізь призму інтегрованого мислення. За такого підходу організація створює вартість для постачальників фінансового капіталу, а цінність для споживачів (клієнтів) та зацікавлених сторін. У підсумку, капіталізація клієнтської цінності, направлена на збалансоване задоволення потреб, очікувань і рішення проблем всіх зацікавлених сторін і суспільства в цілому (покращення, погіршення,

стабільність цінності компанії, яку вона приносить клієнтам), призводить до змін вартості компанії шляхом збереження або приросту усіх видів капіталів.

Концепція створення вартості для організації шляхом створення цінності для зацікавлених сторін є основою для розробки стратегії організації і реалізується в інтегрованої звітності через розкриття інформації про фактори зовнішнього середовища, можливості та ризики, які можуть вплинути на створення цінності організацією: стратегії розвитку в умовах обмеженості ресурсів; розподілі створеної організацією вартості за період.

1.2. Концептуалізація інтегрованої звітності

МСІЗ інтегровану звітність розглядає як норму корпоративної звітності. Міжнародна рада з інтегрованої звітності стверджує, що розвиток інтегрованого мислення і звітності, результатом якого є ефективний і продуктивний розподіл капіталу, сприятиме фінансовій стабільності і сталому розвитку. На нашу думку, інтегрована звітність представляє собою комплексну концепцію, яка відображає систему регулювання діяльності організації, направлена на представлення комплексної інформації щодо здатності організації створювати вартість.

Поняття «концепція» (від лат. *conceptio* – розуміння, система) являє собою певний спосіб розуміння та трактування будь-якого явища. Відповідно до принципів формальної логіки, концептуальна основа може бути сформульована за допомогою або дедукції (виходить із деяких загальних об'єктивно діючих закономірностей та перетворює їх в положення до формалізованого їм знання; даний підхід більшою мірою притаманний природничим наукам), або індукції (теоретичні побудови здійснюються шляхом узагальнення фактичних подій; даний підхід домінує в суспільних науках, зокрема в економічних дослідженнях, коли теорія формується виходячи з вимог практики та як її узагальнення) [79, с. 161].

Концепція призначена для того, щоб виявити всі елементи, входи і виходи, ієрархічну структуру елементів, механізм перетворення даних в

інформаційні ресурси та його інструментарій. Упорядкування та визначення ієрархії елементів системи інтегрованої звітності дає можливість створити образ науки, виявити сильні та слабкі сторони теорії, усвідомити проблеми та шляхи їх вирішення [79, с. 161].

На думку Н. Ю. Єршової ідея інтегрованої звітності – встановити видимий взаємозв'язок між результатами діяльності компаній і її численними наслідками, щоб розуміти, ціною яких втрат і витрат досягається економічне благополуччя або неблагополуччя окремо взятої компанії. За її допомогою компанія може виявити ступінь використання та залежності від різноманітних ресурсів, взаємозв'язок або «комбінацію» капіталу (фінансового, виробничого, інтелектуального, природного, людського і соціального-репутаційного), а також визначити можливість доступу і впливу на них [19, с. 453]. Під концепцією інтегрованої звітності Н. Ю. Єршова пропонує розуміти сукупність поглядів на процес формування та подання обліково-аналітичної інформації з метою комплексного інформаційного забезпечення зовнішніх та внутрішніх користувачів у процесі управління компанією [19, с. 453]. А під методологічною основою формування інтегрованої звітності Н. Ю. Єршова вбачає системний підхід, за яким інтегрована звітність розглядається як система: цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів (І.В. Блауберг, В.Н. Садовський, Е.Г. Юдін); сукупність взаємодіючих об'єктів (Л. фон Берталанфі); сукупність відносин (А.Д. Хол, Р.І. Фейджин) [19, с. 453].

Інституційне оформлення концепції інтегральної звітності полягає у взаємодії із зацікавленими сторонами: топ-менеджментом, Радою директорів (акціонерами), інвесторами, професійними організаціями, тощо.

Для розробки методологічних засад формування інтегрованого звіту, принципи інтегрованої звітності за МСІЗ О.О. Нестеренко пропонує розширити та об'єднати в групи, які визначають спрямованість та систематизують за цілями використання: структурні (доповнено принципами просторового континууму, розмежування капіталу, вартісного підходу, моніторингу і контролю ризиків, екологізації, соціогармонії), організаційні

(доповнено принципами центрo-орієнтованості, колації, реагування, інформаціології), якісні (доповнено принципами відкритості, зрозумілості, верифікації, темпоральності) [53]. Погоджуємось з важливістю застосування принципу зрозумілості. Не зважаючи на те, що інтегрований звіт будуть читати, перш за все, стейкхолдери – провайдери усіх типів капіталів, які мають достатнє знання бізнесу та економічної діяльності, та які ретельно проглядають та аналізують інформацію, часом навіть таким добре поінформованим та старанним користувачам, можливо, необхідно звернутися по допомогу до консультанта, щоб зрозуміти інформацію про складні економічні, соціальні, природні явища, описані в інтегрованому звіті. Тому інформацію в інтегрованому звіті потрібно подавати так, аби вона сприймалася користувачами різної економічної підготовки, але при цьому не порушувався принцип суттєвості та повноти, та зі звіту не було вилучено інформацію, відсутність якої зробить звіти неповними, що може призвести до імовірності введення користувачів звіту в оману.

Оскільки в інтегрованій звітності мова йде про представлення інформації про те, як організація створює вартість в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах, за допомогою використання капіталів, вважаємо за необхідне включити до загальноприйнятих додаткових принципів складання інтегрованої звітності принцип можливості перевірки. Тобто можливість перевірки означає, що різні поінформовані та незалежні спостерігачі можуть досягти консенсусу, хоча і необов'язково повної згоди, щодо того, що конкретний опис є правдивим поданням. Інформацію, яку неможливо перевірити, наприклад, прогнозні дані, підлягає визначенню такої, що повинна відобразитися у звіті, якщо її укладачі можуть надати інформацію про основоположні припущення, методи компіляції інформації та інші чинники та обставини, що підтримують цю інформацію. У зв'язку з цим, на нашу думку, доцільною є розробка концепції формування інтегрованої звітності підприємства, яка повинна забезпечувати єдність мети, завдання, принципів та етапів формування інтегрованої звітності.

До формування концепції інтегрованої звітності підприємства слід використовувати раціональний підхід, за допомогою якого буде обумовлено подальший вибір складових елементів інтегрованого звіту та відображення інформації для користувачів різних рівнів.

Одночасно вважаємо, процес формування інтегрованої звітності не потрібно обтяжувати громіздкістю принципів її формування. Водночас поряд із провідними, запропонованими Міжнародним стандартом інтегрованої звітності, пропонуємо застосування додаткових принципів: незворотності, подвійності, сатисфакції (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Угрупування принципів інтегрованої звітності

№ з/п	Група	Назва	Пояснення змісту
1	2	3	4
1	Визначають зміст інтегрованої звітності	Стратегічний фокус і орієнтація на майбутнє	Інтегрований звіт повинен включати аналіз стратегії організації і пояснення того, як ця стратегія співвідноситься зі здатністю організації створювати вартість в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах, а також з використанням нею капіталів і впливом на них.
2		Зв'язаність інформації	Інтегрований звіт повинен представляти цілісну картину поєднання, взаємозв'язку і взаємозалежності між факторами, що впливають на здатність організації створювати вартість протягом тривалого часу.
3	Визначають зміст інтегрованої звітності	Взаємодія із зацікавленими сторонами	Інтегрований звіт повинен містити аналіз характеру та якості відносин організації з основними зацікавленими сторонами, в тому числі того, як і якій мірі організація розуміє і враховує їх закономірні і обґрунтовано потреби і інтереси.
4		Сталість і порівнянність	Інформація, що міститься в інтегрованому звіті, повинна бути представлена: на основі, що є постійною протягом тривалого часу і таким чином, щоб можна було провести порівняння з іншими організаціями, в тих випадках, коли це суттєво для власної здатності організації створювати вартість протягом тривалого часу.
5		Сатисфакція	Інтегрований звіт повинен відображати те, що як будь-які дії та/або зміни, які відбуваються в процесі створення вартості, спрямовані на задоволення потреб елементів цього процесу, що впливають на здатність організації створювати вартість протягом тривалого часу.

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
6		<i>Незворотність</i>	<i>Дію інформації, поданій в інтегрованому звіті потрібно розуміти так, що вона починається з моменту оприлюднення інтегрованого звіту чи з іншого моменту, вказаного в оприлюдненому інтегрованому звіті і припиняється з оприлюдненням інтегрованого звіту за наступний період, вказаний в цьому звіті. Тобто до події (факту) господарської діяльності підприємства, інформація про яку (який) розкрита в інтегрованому звіті, застосовується той інтегрований звіт, під час дії якого вони настали або мали місце.</i>
7	Визначають якість інтегрованої звітності	<i>Суттєвість</i>	<i>Інтегрований звіт повинен розкривати інформацію з питань, що робить суттєвий вплив на оцінку здатності організації створювати вартість в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періоді</i>
8		<i>Стислість</i>	<i>Інтегрований звіт повинен бути стислим</i>
9		<i>Достовірність і повнота</i>	<i>Інтегрований звіт повинен включати в себе всі істотні факти, як позитивні, так і негативні, в збалансованій формі і без суттєвих помилок.</i>
10		<i>Подвійність</i>	<i>Інтегрований звіт, повинен забезпечувати подвійний (двоїстий) підхід до діяльності підприємства: відносини еколого-соціальної та економічної складових діяльності підприємства будуть симетричні тільки тоді, коли буде досягнуто забезпечення розвитку та збереження внутрішнього взаємозв'язку між ними, для того щоб досягнення економічних вигід та еколого-соціальних вигід відповідали один одному та не суперечили між собою при досягненні загального соціо-еколого-економічного результату діяльності підприємства. Тобто забезпечення еколого-соціальних потреб розвитку підприємства можливе лише тоді, коли економічний розвиток буде відповідати можливостям еколого-соціального середовища.</i>

Побудована система принципів інтегрованої звітності дозволить сформуванню системи основних показників, які мають наводитися в інтегрованій звітності задля формування комплексної системи управління підприємствами. Дотримання цих принципів відіграє важливу роль в організації та методології діяльності торговельних підприємств, які формують інтегровану звітність.

Враховуючи викладене, пропонуємо концепцію формування інтегрованої звітності (КФІЗ) зобразити у вигляді моделі (рис. 1.2), на якій

відображається залежність інтегрованої звітності від:

М — основної мети формування інтегрованої звітності;

З — основних завдань інтегрованої звітності;

Е — етапів формування інтегрованої звітності;

ЗЗ — змісту інтегрованого звіту;

П — принципів формування інтегрованої звітності;

І — інтересів користувачів інтегрованої звітності.

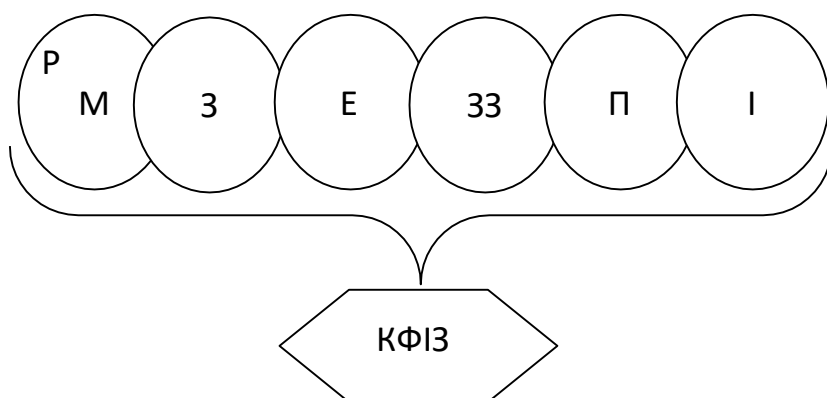

Рис. 1.2. Модель концепції формування інтегрованої звітності
(запропоновано автором на основі [22, с. 161])

Концепція формування інтегрованої звітності передбачає представлення фінансової і нефінансової інформації, включаючи перелік користувачів звітності, та забезпечує:

- користувачів: корисною інформацією для прийняття управлінських рішень;
- інвесторів та кредиторів: зрозумілою інформацією для прогнозування майбутніх грошових потоків підприємства;
- усіх користувачів звітності: забезпечує доречною інформацією щодо економічних ресурсів і зобов'язань підприємства, результатів операцій і подій, які можуть призвести до змін у складі капіталів.

Враховуючи зазначене, пропонуємо модель концепції інтегрованої звітності підприємств торгівлі формувати з урахуванням критеріїв:

- 1) залежно від специфіки діяльності:
- 2) залежно від структури:

Основною метою формування інтегрованої звітності підприємства (Мтп) є забезпечення користувачів інтегрованої звітності відомостей про фінансово-господарську діяльність та соціально-екологічну відповідальність підприємства, які дозволять спрогнозувати майбутні результати при створенні вартості в найближчій та довгостроковій перспективі.

Серед етапів формування інтегрованої звітності підприємства (Етп) ключовим є відбір релевантної, доцільної та актуальної інформації, яка не буде захаращувати на перевантажувати звіт, але, при цьому, забезпечить повно інформаційну обізнаність запитувачів інтегрованої звітності. Схема інформаційних потоків підприємства передбачає, що кожна ланка організації залежить, перш за все, від успішності збору, зберігання і використання за призначенням якісної інформації. Таким чином кожна ланка в процесі життєдіяльності з одного боку виступає продуцентом певного інформаційного продукту, а з іншого – споживачем інформації. Саме тому особливий інтерес викликають саме внутрішні інформаційні потоки між центрами відповідальності (структурними підрозділами) всередині підприємства. Цілком слушно, під оптимізацією інформаційних потоків К. Б. Козак розглядає вибір з усіх можливих варіантів використання інформаційних ресурсів тих, що дадуть найкращий результат з урахуванням інтегрованого інформаційного ресурсу в рамках всього підприємства [25, с. 19].

Під час визначення бази даних для формування інтегрованої звітності підприємства, та інформаційній карті з'являються елементи «Постачальники сировини (матеріалів)» та «Виробництво», інформація з яких також потрапляє до інтегрованого звіту. Значущість підготовки інтегрованого звіту полягає саме в забезпеченні порівнянності даних, отриманих з різних структурних підрозділів підприємства (або з різних підприємств однієї мережі), за різними напрямками діяльності підприємства. Необхідність вирішення окреслених проблем актуалізує потребу в розробці організаційних та методичних основ

інтегрованої звітності торговельних підприємств.

Під час визначення змісту інтегрованого звіту підприємства (ЗЗтп) варто орієнтуватися на те аби всебічно і комплексно висвітлити не тільки виробничо-фінансову діяльність підприємств, а й усі ресурси (фінансові, природні, соціальні, людські, інтелектуальні), що в процесі використання забезпечують безперервність бізнесу та сталий розвиток.

1. *Опис організації та опис зовнішнього оточення організації:* що саме робить підприємство і за яких умов воно провадить діяльність?

2. *Управління:* яким чином структура управління підприємства сприяє підвищенню його спроможності створювати вартість у коротко-, середнє- та довгостроковому періоді?

3. *Можливості та ризики:* які є конкретні можливості та ризики, які впливають на спроможність підприємства створювати вартість у коротко-, середнє- та довгостроковому періоді, і як воно працює з такими можливостями та ризиками?

4. *Стратегія та розміщення ресурсів:* де хоче бути підприємство у майбутньому, і як воно планує цього досягти?

5. *Бізнес модель:* яка бізнес модель в підприємства та наскільки вона є витривалою, стійкою?

6. *Результативність:* наскільки підприємство досягло своїх стратегічних цілей, і який вплив це мало на капітали, які воно використовує?

7. *Перспективи на майбутнє:* з якими викликами та ризиками найімовірніше може стикнутись підприємство у процесі втілення власної стратегії, і які наслідки це може мати для бізнес моделі та результативності підприємства у майбутніх періодах?

Принципи формування інтегрованої звітності підприємства (Птп) застосовуються як загалом, так і окремо один від одного з метою підготовки

інтегрованого звіту. Таким чином для їх застосування необхідне професійне судження працівника, зокрема, якщо між принципами виникають протиріччя.

МСІЗ виділяє сім принципів інтегрованої звітності:

- 1) Стратегічний фокус та орієнтація на майбутнє;
- 2) зв'язаність інформації;
- 3) взаємодія з зацікавленими сторонами;
- 4) суттєвість;
- 5) стислість;
- 6) достовірність та повнота;
- 7) постійність.

Аби на основі використанні перелічених принципів отримати читабельний та співставний інтегрований звіт, необхідно аби він був співставним.

1.3. Особливості впровадження інтегрованої звітності підприємствами України

В Україні практика застосування інтегрованої звітності бере свій початок з 2013 року і досі не є популярною, вона лише набирає обертів. Вже не один рік поспіль інтегровану звітність в Україні подають такі компанії як Група ДТЕК, BDO Україна, «Нафтогаз Україна» та НАЕК «Енергоатом». У 2018 року перший інтегрований звіт як індикатор глобальних тенденцій презентувала ПАТ «Укрзалізниця».

В Україні не розроблений методологічний інструментарій формування інтегрованої звітності внаслідок наявності різних видів звітів та відсутності розуміння призначення кожного з них.

Водночас інтегрована звітність може бути цікавою для українських компаній з кількох причин:

— краще розуміння власної бізнес моделі – положення встановлює чіткі рамкові умови для оцінки впливу бізнес моделі компанії на ключові капітали: фінансовий, виробничий, людський, інтелектуальний, соціально-репутаційний та природний. Критична

оцінка бізнес моделі компанії в ширшому контексті допоможе українським компаніям виявити бізнес процеси (або їх відсутність), які руйнують середню і довгострокову вартість бізнесу;

— переклад соціально-відповідального бізнесу (СВБ) на мову бізнесу – положення про інтегровану звітність готувалось передусім професійними учасниками фінансових ринків (інвесторами, аналітиками, управляючими фондів, менеджерами по роботі з інвесторами). Абстрактні та малознайомі концепції сталого розвитку тут перекладені на мову, зрозумілу менеджерам ключових напрямків. Робота над інтегрованою звітністю допоможе донести цінність СВБ для ключових керівників компанії.

— підстава для вищої оцінки бізнесу – інтегрована звітність допоможе компаніям артикулювати у визначений спосіб ті стратегічні переваги, які істотно впливають на вартість компанії. Компанії, які інвестували час і ресурси у налагодження відносин з заінтересованими сторонами (громадами, активістами, експертами), матимуть інструмент для монетизації цих інвестицій, оскільки вони наряду пов'язані із підвищенням нефінансового капіталу компанії. Зрозуміло, як і у випадку застосування будь-яких фінансових інструментів, інтегрована звітність може призвести до нижчої оцінки бізнесу.

Далі в табл. 1.2 наведемо класифікацію українських компаній за критерієм зацікавленості у підготовці інтегрованої звітності на основі результатів дослідження фахівців Спільноти відповідального бізнесу.

Таблиця 1.2

Категорійність компаній за критерієм зацікавленості у підготовці інтегрованої звітності

Категорія	Компанії-представники
Великий український бізнес з досвідом нефінансової звітності та із стратегією СВБ на етапі розвитку	«Астарта», «Воля», «Галнафтогаз», «Київстар», «Метінвест», «Оболонь», «СКМ», «life:)), «Platinum Bank»

Великий український бізнес без досвіду нефінансової звітності та стратегією СВБ на етапі становлення або відсутньою стратегією СВБ	«Авангард», «Укресімбанк», «Агротон», «Укртелеком», «АПК-Інвест», «Фармак», «Дарниця», «Фокстрот», «Епіцентр», «Arterium», «Індустріальна Молочна Компанія (ІМК)», «Group DF», «Миронівський Хлібопродукт (МХП)», «Ferrexpo», «Мрія», «Kernel», «Оранта», «Vega», «Ощадбанк», «Vitmark», «Приватбанк»
Іноземні компанії з стратегією СВБ на етапі розвитку із певним досвідом нефінансової звітності по діяльності в Україні.	«МТС», «METRO», «ArcelorMittal», «OTP Bank», «Carlsberg», «Tetra Pak», «Coca-Cola», «UniCredit Bank»
Іноземні компанії без стратегії СВБ в Україні і без досвіду нефінансової звітності по діяльності в Україні	«Аха», «PZU», «Danone», «Samsung», «Lactalis», «Shell», «Pepsico», «SUN InBev»

Деякі компанії оприлюднюють нефінансову звітність, інші – лише позиціонують себе як соціально відповідальні. Даний список не є вичерпним і базується на спостереженнях Спільноти СВБ за розвитком соціальної відповідальності бізнесу та бізнесу загалом в Україні. Деякі з даних компаній активно працюють над легітимізацією бізнесу, інші – пріоритезують підвищення його вартості (зокрема ті компанії, які котуються на біржах або чий бонди котуються на біржах). Однак така класифікація, як заявляє І. О. Макаренко, не враховує ні каналів, ні стратегії, ні пріоритетних інформаційних запитів стейкхолдерів та розкриття інформації відповідно до них [46].

За результатами дослідження встановлено, що на формування інтегрованої звітності також впливає інституціональне середовище. При цьому інтегрована звітність повинна враховувати сучасні запити інститутів, притаманних саме тій галузі, в якій функціонує підприємство та забезпечувати їх достовірною інформацією, затребуваною на кожному конкретному етапі проходження апробації інституціональним середовищем. Реалізація концепції формування інтегрованої звітності підприємствами України потребує задіяння суб'єктів управління на всіх рівнях інституціонального середовища. Механізм формування крос-секторального партнерства для реалізації соціо-еколого-економічного проекту у вигляді формування інтегрованої звітності представлено на рис.1.3.

За своєю суттю інститути, які здійснюють вплив на підприємство можна поділити на формальні інститути, які здійснюють прямий та опосередкований вплив на діяльність підприємства, та неформальні інститути, які в певній мірі визначають межі інформації, яку потрібно використовувати під час формування інтегрованої звітності.

Рис. 1.3. Механізм крос-секторального партнерства для реалізації соціо-еколого-економічного проекту у вигляді формування інтегрованої звітності підприємств

Підприємство, як відкрита система, зазнає впливу безлічі факторів, які в кінцевому результаті впливають на формування інформації, яка підлягає відображенню в інтегрованій звітності. Дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища торговельного підприємства дозволило виявити значну кількість суб'єктів інституціонального середовища. На основі аналізу літератури [] згруповано суб'єктів управління інституціонального середовища

(стейкхолдерів) торговельного підприємства за рівнем впливу на підприємство та визначено вектор інтересів інституту, які потрібно врахувати підприємству під час формування інтегрованої звітності. (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Складові інституціонального впливу на підприємства

івень інституціонального впливу	Суб'єкти управління інституціонального середовища (стейкхолдери)	Інтереси інституту, які потрібно врахувати підприємству під час складання інтегрованої звітності
1	2	3
Інститути, які здійснюють прямий вплив на підприємства	Клієнти	Діяльність підприємства в процесі досягнення клієнтської прихильності, направлена на досягнення соціально-екологічного ефекту
	Персонал	Формування конкурентоздатного фахівця на ринку праці, який зацікавлений, розвиваючи свій потенціал, не втратити місце роботи в компанії, яка має істотну перевагу серед інших конкурентів — вона формує інтегровану звітність. Здатність працівника оцінити співіснуючі власні цілі, цінностей та можливостей та цінностей і стратегію підприємства
	Акціонери (власники)	Можливість детально та якісно оцінити фінансовий стан, фінансові результати, грошові потоки підприємства, а також здатність підприємством створювати вартість у майбутньому на основі прийняття фінансової і не фінансової інформації у звітності, що дасть змогу знизити ризики вкладення капіталу, прийняття більш ефективних інвестиційних рішень як в коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Можливість оцінити комплексний вплив різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників на стійкий розвиток компанії.
	Партнери	
	Постачальники	
	Конкуренти	
	Інвестори	Можливість побудувати тісні, перспективні та взаємовигідні зв'язки з інвесторами, контрагентами, потенційними партнерами по бізнесу. Отримання унікальних конкурентних переваг на ринку підприємств
Управлінці (менеджери)	Можливість побудувати тісні, перспективні та взаємовигідні зв'язки з інвесторами, контрагентами, потенційними партнерами по бізнесу. Отримання унікальних конкурентних переваг на ринку підприємств	
Інститути, які здійснюють опосередкований вплив на підприємства	Законодавство (П(С)БО, МСФЗ, МСБО, накази відомств, постанови КМУ тощо)	Дотримання нормативно-правових норм, вимог, правил та процедур.

	Органи державної влади та місцевого самоврядування	Підвищення рівня стабільності економіки регіону, країни, розвитку галузі, за рахунок збільшення прозорості всіх учасників ринку.
--	--	--

Продовження табл. 1.3

1	2	3
	<p>Органи контролю та регулювання (Держаудитслужба України, Державна фіскальна служба України, Антимонопольний комітет України, Мінфін, НБУ та ін.)</p> <p>Наукове та освітнє середовище (професійні видання, професійні семінари, конференції, підвищення кваліфікації тощо)</p> <p>Професійні організації (Об'єднання організацій роботодавців України, Торгово-промислова палата України та ін.)</p> <p>Міжнародні організації</p> <p>ЗМІ (інтернет- сайти, соціальні мережі, відгуки споживачів в інтернет-мережі тощо)</p> <p>Громадські організації та профспілкові організації</p> <p>Фінансові установи (банки, кредитні установи та ін.)</p>	<p>Ефективне користування капіталами не тільки в межах території, на якій функціонує підприємство, а й в межах країни.</p> <p>Можливість мати постійний доступ до показників, представлених у звітності суб'єктів господарювання, що дасть змогу позиціонувати рівень розвитку підприємств України на світовому ринку</p> <p>Здатність оцінити поточний стан дотримання підприємствами екологічної безпеки регіону, країни та забезпечитись інформацією щодо існування перспективних планів щодо побудови шляхів покращення екологічного стану регіону, країни. Громадська свідомість до необхідності забезпечення реалізації соціальних програм в регіоні, країні за участі суб'єктів господарювання. Необхідність усвідомлювати інформаційну відкритість в контексті використання підприємством ресурсів, які становлять суспільний інтерес</p> <p>Розкриття в інтегрованій звітності інформації бізнес-моделі підприємства. Можливість оцінити комплексний вплив різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників на стійкий розвиток підприємства.</p>
Неформальні інститути, як здійснюють вплив на підприємства	Суспільні (спосіб життя, звичаї та традиції, менталітет тощо)	Здатність інтегрованої звітності бути толерантною, з одночасним акцентом на підтримання та цінностей стейкхолдерів, оскільки від цього залежить прихильність споживача та інвестора

	Екологічні	Розкриття в інтегрованій звітності інформації стосовно впливу на екологію, розумне використання ресурсів тощо
--	------------	---

Продовження табл. 1.3

1	2	3
	Політичні (політичні реформи, режими, погляди тощо)	Інтегрована звітність повинна містити неупереджену безпристрасну інформацію незалежно від політичних режимів, реформ, політичних поглядів керівників підприємства чи інших стейкхолдерів
	Технологічні (технологічний прогрес, програмні продукти, способи передачі даних тощо)	Можливість мати доступ до інтегрованої звітності в будь-який момент з будь-якої точки світу. Здатність графічно представити дані інтегрованої звітності задля адекватного прочитання фінансових та нефінансових показників.

Вплив неформальних інститутів на підприємство проявляється у різних площинах: шляхом формування інформаційних запитів інститутів прямої дії, шляхом визначення способу подачі інформації в інтегрованому звіті аби вона актуальна, своєчасна та адаптована до реальних запитів стейкхолдерів.

Наведені інститути існують у взаємозв'язку та взаємозалежності та визначають процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання товарів та послуг. Інституційне середовище диктує тип і спрямованість знань, а отже інформації, яку користувачі мають намір отримати з погляду ціннісних конструкцій. Зміст правил, які диктують суб'єкти неформальних інституцій, в більшій мірі спираються на соціальний капітал, в основі якого лежить соціальна культура, соціальна відповідальність, корпоративна репутація, репутація учасників ринку та впевненість в тому, що учасники ринку дотримуються визначених правил. Розуміння інформаційних потреб перелічених користувачів інтегрованої звітності (представників інституту) дасть змогу окреслити методологічну базу формування інтегрованої звітності, її інформаційне наповнення та визначити інформаційні потреби та важелі інформаційного впливу на зацікавлених сторін задля досягнення соціо-еколого-економічного ефекту інтегрованого звітування.

Досліджуючи завдання, які стоять перед різними інститутами в процесі впровадження інтегрованої звітності, погоджуємось з Н.О. Лохановою, яка зазначає, що перед підприємством, яке складає інтегрований звіт та його керівництвом стоять наступні завдання: необхідність знаходження балансу між дотриманням комерційної таємниці і розкриттям стратегічної інформації в процесі збільшення доступу до капіталу через розкриття більш якісної та надійної інформації; необхідність підвищення рівня підготовки управлінського і бухгалтерського персоналу задля здатності чітко окреслювати взаємозв'язок власної стратегії і бізнес-моделі в процесі досягнення оптимального розподілу ресурсів; удосконалення існуючих управлінських інформаційних систем, необхідність комплексної автоматизації управління [41, 292]. Адже інтереси конкурентів, постачальників, бізнес-партнерів та інвесторів в інформації, яку містить інтегрована звітність, в більшій мірі однакові. Відтак у гонитві за прихильністю інвесторів та споживачів потрібно пам'ятати про грань між поняттями інформаційна прозорість та комерційна таємниця.

Сучасні умови, в яких функціонують підприємства, обумовлюють необхідність пошуку нових форм господарювання, заснованих на мобілізації, взаємодії та інтеграції реальних і потенційних можливостей. Така взаємодія покликана підвищити ефективність діяльності підприємств через прояв додаткового (синергетичного) ефекту, що виникає в результаті інтеграційних процесів.

Питання пошуку нових форм інтеграції підприємств висвітлено у багатьох наукових працях таких авторів: О. Богма, Л. Буздаков, Н. Дащенко, Ж. Жигалкевич, О. Квілінський., О. Манойленко, В. Марченко, Г. Махова, В. Молоканова, В. Нікітенкова, Т. Полозова, Л. Соломчук, Д. Стеченко, І. Олексів, О. Хитра та ін..

Складне економічне становище країни, інформаційна вибагливість стейкхолдерів, соціальна відповідальність бізнесу, зрушення у поведінці та запитах споживачів, невинний процес підвищення кваліфікації та умов праці

персоналу не тільки вимагають від підприємств створювати такі ресурси, які здатні забезпечити його конкурентоспроможність, а й стимулює зацікавленість у проведенні соціально-екологічної політики підприємства в напрямку добровільного впровадження системи екологічного соціально- управління. Відтак інформація, відображена в інтегрованій звітності, внаслідок її сприйняття, повинна забезпечувати приріст вартості підприємства, формування прихильності усіх зацікавлених осіб.

Таким чином, Н. В. Валінкевич підкреслює, що пріоритетним напрямом екологічної безпеки харчової промисловості України в умовах активізації глобалізаційних процесів є підвищення життєвого рівня людей, створення максимальної комфортності середовища їх існування з урахуванням потенційних можливостей країни та світових досягнень у розвитку науки і техніки [13]. В свою чергу формування еколого-економічної цінності підприємств в Україні, на думку Н.В. Валінкевич, сприяє технологічному вдосконаленню і модернізації виробництва через розробку та сертифікацію практично всіх систем: екологічного управління, управління якістю, управління професійною безпекою та здоров'ям, соціальної відповідальності, гарантування безпеки продуктів харчування [13, с. 70].

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

2.1. Організаційно-методичні аспекти інтегрованої звітності

Як визначено в п. 1.1. магістерського дослідження, концепція інтегрованої звітності передбачає розкриття інформації щодо шести видів капіталу: фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, соціально-репутаційного та природного капіталів. Сутність капіталу в інтегрованій звітності полягає в тому, що капітал, виступає в ролі запасу вартості, який збільшується, зменшується або трансформується в результаті діяльності підприємства (рис. 2.1)

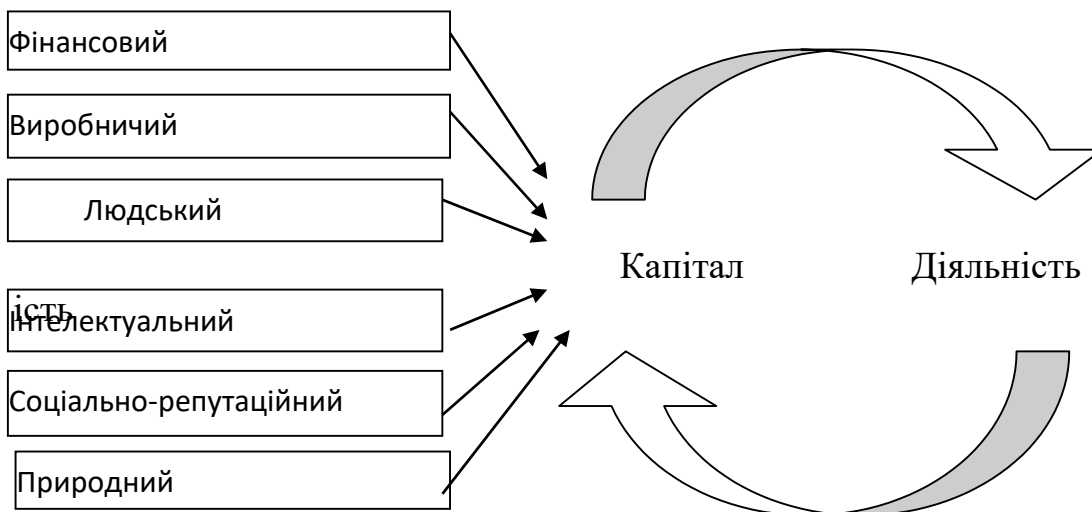

Рис. 2.1. Взаємозв'язок капіталів, яким володіє підприємство з його діяльністю

МСІЗ передбачає, що не всі капітали в рівній мірі значимі або мають відношення до всіх підприємств. Незважаючи на те, що більшість підприємств в тій чи іншій мірі взаємодіє з усіма капіталами, ця взаємодія може бути відносно невеликою або непрямую і, отже, такий капітал необов'язково включати в інтегрований звіт.

За кожним видом капіталу, інформація про використання якого відображається в інтегрованій звітності, стоїть певна група зацікавлених сторін

(стейкхолдерів), які надають цей капітал, тобто є його провайдерами (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Характеристика капіталів відповідно до МСІЗ

Вид капіталу	Пояснення		
	Ресурси	Стейкхолдери	Інформаційні запити
1	2	3	4
Фінансовий	резерв коштів, які (1) є у підприємства для використання при виробництві товарів або наданні послуг; (2) надходять через фінансування (боргове, часткове фінансування і гранти) або створюються в результаті операцій або інвестицій).		
	наявні кошти, тощо	Інвестори, кредитори,	Ефективне примноження фінансових ресурсів
Виробничий	виробничі фізичні об'єкти (на відміну від природних фізичних об'єктів), наявні у підприємства для виробництва товарів або надання послуг, включаючи будівлі; обладнання; інфраструктуру (наприклад, дороги, порти, мости, сміттєпереробні заводи і водоочисні споруди). Виробничий капітал часто створюється іншими підприємствами, але включає активи, вироблені самим підприємством, яке здійснює підготовку звіту, для продажу або власного користування.		
	будівлі, обладнання, інфраструктура тощо	Контрагенти (постачальники, підрядники), ділові та асоціації і (бізнес-партнери)	Здатність Виконувати взяті підприємством зобов'язання, формування ланцюгів постачань
Інтелектуальний	організаційні нематеріальні активи, засновані на знаннях, включаючи інтелектуальну власність (наприклад, патенти, авторські права, програмне забезпечення, права і ліцензії); «організаційний капітал» (наприклад, припускаються знання, системи, процедури і протоколи)		
	авторські права, патенти, знання тощо	Споживачі, клієнти, асоціації прав споживачів	Лояльність бренду, орієнтація

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
Людський	Компетенції співробітників, їх здатності і досвід, а також їх мотивація впроваджувати інновації, в тому числі їх відповідність структурі управління підприємством та її підтримка, підхід до управління ризиками та етичні цінності; здатність розуміти, розробляти і реалізовувати стратегію підприємства; лояльність і мотивація для вдосконалення процесів, товарів і послуг, включаючи їх здатність керувати, управляти і співпрацювати.	Рада директорів, менеджери, співробітники, профспілки, організації з захисту прав людини	Мотивація праці, матеріальна винагорода соціальне забезпечення
Природний	всі поновлювані і невідновлювані природні ресурси і процеси, які дозволяють створювати товари або послуги, що підтримують минуле, сьогодення або майбутнє процвітання підприємства. Він включає повітря, воду, землю, корисні копалини і ліси; біологічне різноманіття і здоров'я еко- системи.	Державні регуляторні органи, урядові установи, екологічні організації	Збереження раціональне використання природних ресурсів виплата ренти
Соціально-репутаційний	інститути і відносини в рамках спільнот і між ними, а також між групами зацікавлених сторін і іншими групами, і здатність ділитися інформацією для підвищення індивідуального і колективного добробуту. Соціально- репутаційний капітал включає загальні норми і цінності і зразки поведінки; відносини/зв'язку між основними зацікавленими сторонами, а також довіру і готовність співпрацювати, які організація розвиває і прагне побудувати і підтримувати разом із зовнішніми зацікавленими сторонами; нематеріальні активи, пов'язані з брендом і репутацією, створеними організацією; соціальні ліцензії на роботу організації.		

Проведений термінологічний аналіз трактування дефініцій капіталів показує, що наразі існують різні термінологічні моделі побудови капіталів (додаток В). Пов'язано це з тим, що капітал за своєю сутністю піддається впливу науково-технічного прогресу, інтеграційних процесів та глобалізації економіки, змінам соціо-еколого-економічного ладу тощо.

Водночас МСІЗ дає свободу підприємствам у виборі видів капіталів, інформація про які має бути розкрита в інтегрованій звітності, тобто підприємства можуть поділити капітали на інші категорії. Наприклад, деякі організації можуть вважати взаємодію з зовнішніми зацікавленими сторонами та нематеріальні активи, пов'язані з брендом і репутацією (що входять до складу соціально-репутаційного капіталу) окремими капіталами, частиною інших капіталів або елементами, що входять в склад кількох окремих капіталів.

Аналогічним чином деякі підприємства визначають інтелектуальний капітал як сукупність того, що вони ідентифікують як людський, «структурний» і «репутаційний» капітали.

Незалежно від того, як організація розділяє капітали за категоріями для своїх власних цілей, категорії фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, соціально-репутаційного, природного капіталів повинні використовуватися в інтегрованій звітності в якості орієнтира, задля того аби підприємство не випустило з уваги будь-який капітал, який воно використовує в рамках концепції створення вартості або на який воно впливає.

Як влучно стверджує С. Ф. Голов, принциповою відмінністю інтегрованої доданої вартості є те, що вона не обов'язково означає зростання фінансового капіталу (зокрема прибутку) підприємства. Результатом створення вартості є збільшення, зменшення або трансформація капіталів організації [15, с. 40]. Тому оцінка здатності компанії створювати вартість потребує сполучення кількісної (фінансової та нефінансової) і якісної інформації. Відтак С. Ф. Голов наголошує на тому, що концепція інтегрованої звітності висуває нові вимоги до бухгалтерського обліку, оскільки існуюча система обліку не здатна забезпечити формування повної кількісної інформації про вартість, додану бізнесом упродовж певного періоду [15, с. 40]. В концепції інтегрованого звітування ідентифікація змін в капіталах потребує розуміння взаємозв'язку між ними. С. Ф. Голов в монографії «Інтегроване звітування: Концепція,

Методологія та Організація» наводить матрицю взаємозв'язку капіталів організації, які прийнято відображати в інтегрованій звітності [16, С. 111]. Наведена в табл. 2.2 матриця взаємозв'язку капіталів підприємства дає можливість визначити позитивний та негативний вплив, який характеризує залежність між фінансовими результатами діяльності підприємства та рішенням його керівництва [16, С. 111]. Однак, варто погодитись з вченим, який відзначає недосконалість запропонованої матриці через неможливість відслідкувати з її допомогою внутрішні зміни капіталів підприємства [2, С. 112]. Проте, МСІЗ не вимагає від інтегрованого звіту розкриття інформації про всі можливі взаємозв'язки між капіталами підприємства. Відмінною сутністю інтегрованого звіту є, по-перше, відображення інформації про капітали, які впливають на здатність підприємства створювати вартість, по-друге, відображення суттєвої інформації, відсутність в інтегрованому звіті якої вплине на повноцінне та якісне прийняття рішень стейкхолдерами.

Таблиця 2.2

Матриця взаємозв'язку капіталів підприємства

Капітал		Результати					
		Фінансовий (Ф)	Виробничий (В)	Інтелектуальний (І)	Людський (Л)	Соціально-репутаційний (СР)	Природний (П)
Ресурси	Фінансовий (Ф)		ФВ	ФІ	ФЛ	ФСР	ФП
	Виробничий (В)	ВФ		ВІ	ВЛ	ВСР	ВП
	Інтелектуальний (І)	ІФ	ІВ		ІЛ	ІСР	ІП
	Людський (Л)	ЛФ	ЛВ	ЛІ		ЛСР	ЛП
	Соціально-репутаційний (СР)	СРФ	СРВ	СРІ	СРЛ		СРП
	Природний (П)	ПФ	ПВ	ПІ	ПЛ	ПСР	

У результаті візуалізації способів поєднання (синергії) капіталів підприємства в процесі своєї діяльності, можна отримати 30 груп варіантів взаємодій за видами капіталів, що використовує підприємство. Звісно, прикладами таких взаємодій (синергії) є чисельні господарські операції.

Найбільш розповсюдженими в діяльності підприємства є варіанти взаємодії (синергії) фінансового капіталу: навчання персоналу — взаємодія фінансового та людського капіталів (ФЛ), витрати на створення торгової марки — взаємодія фінансового та соціального капіталів (ФС), витрати на використання енергоефективного обладнання (ФП), отримання доходу від продажу продукції (ВФ), отримання збитків від провальної рекламної кампанії (ІФ) тощо.

Використання підприємством фінансового та виробничого капіталів, призводить до вигід, які відображаються у формі доходів від використання цих капіталів або понесених витрат із відображенням доходів на рахунках 7 класу, та витрат на рахунках 9 класу. Позитивний чи негативний фінансовий результат від використання цих капіталів буде відображено у вигляді прибутку (збитку) на рахунку 44. Натомість уточнення потребує момент стосовно відображення на рахунках бухгалтерського обліку вигід від використання підприємством природного, людського, інтелектуального та соціально-репутаційного капіталів. Для ідентифікації елементів капіталу підприємства та відображення вигід від використання природного, людського, інтелектуального та соціально-репутаційного капіталів пропонуємо наявність вигід від використання цих видів капіталів ідентифікувати в системі бухгалтерського обліку підприємства (табл. 2.3).

Для формування фінансової та нефінансової інформації з метою складання інтегрованої звітності С. Ф. Голов пропонує використати рахунки глобального обліку, а система рахунків диграфічного обліку має ґрунтуватись не на парадигмі прибутку, а на парадигмі доданої вартості. В парадигмі доданої вартості рахунки класу 9 вітчизняного плану рахунків будуть непотрібні, а рахунки класу 8 доречно використати для накопичення інформації про матеріальні витрати та розподіл доданої вартості (витрати на персонал, фінансові витрати, податки, дивіденди тощо). Відповідно для узагальнення інформації про додану вартість С.Ф. Голов пропонує використати рахунок 79 [15, с. 41].

Таблиця 2.3

Методика відображення вигід від капіталів підприємства

Вигоди від використання капіталів	Об'єкти бухгалтерського обліку	Відображення в бухгалтерському обліку		
		Код рахунку 1 порядку	Код рахунку 2 порядку (диверсифікація бізнесу)	Код рахунку 3 порядку (вид діяльності)
1	2	3	4	5
Людський капітал				
Економічні	Дохід від використання людського капіталу	Рахунки класу 7	Внутрішнє використання	За субконто
Екосистемні	Витрати на проведення заходів з еко-відповідального ведення бізнесу	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
Соціальні	Витрати на забезпечення задоволеності працівників роботою, витрати на додаткову мотивацію персоналу	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
Природний капітал				
Економічні	Дохід від використання природного капіталу	Рахунки класу 7	1. Внутрішнє використання	За субконто
			2. Зовнішнє використання	За субконто

Закінчення табл. 2.3

1	2	3	4	5
Екосистемні	Витрати на охорону навколишнього середовища	Рахунки класу 9	1. Внутрішнє використання	За субконто
			2. Зовнішнє використання	За субконто
Соціальні	Витрати на охорону навколишнього середовища	Рахунки класу 9	1. Внутрішнє використання	За субконто
			2. Зовнішнє використання	За субконто
Ціннісні	Природний капітал (права користування природним капіталом) власності підприємства	Рахунки 1 класу	Внутрішнє використання	За субконто
Інтелектуальний капітал				
Економічні	Витрати на проведення науково-дослідних робіт, на здійснення винахідницької діяльності	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
			Зовнішнє використання	За субконто
Екосистемні	Витрати за придбання та утримання об'єктів промислової вартості	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
Соціальні	Забезпечення дотримання планів Використання еко-ресурсів та еко-послуг під час проведення НДР	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
Ціннісні	Ноу-хау патенти, авторські права	Рахунки класу 12	Внутрішнє використання	За субконто
			Зовнішнє використання	За субконто
Соціально-репутаційний капітал				
Економічні	Витрати на маркетинг	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
			Зовнішнє використання	За субконто
	Гудвіл	Рахунок 19	Внутрішнє використання	За субконто
			Зовнішнє використання	За субконто
Екосистемні	Витрати на формування образу екологічно-відповідального підприємства	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
			Зовнішнє використання	За субконто
Соціальні	Витрати на забезпечення корпоративної соціальної відповідальності	Рахунки класу 9	Внутрішнє використання	За субконто
			Зовнішнє використання	За субконто

В свою чергу, використання рахунків уніграфічного обліку дозволяє відобразити нефінансову інформацію про стан і зміни у ресурсах (капіталах) підприємства. Кількість і зміст таких рахунків залежить від обраних підприємством індикаторів сталого розвитку. Одним з можливих варіантів може бути інтеграція фінансових і нефінансових показників на позабалансових рахунках. Так, вчений пропонує на позабалансовому рахунку «Людський капітал» на одній стороні відображати ввідні ресурси (кількість працюючих, витрати на персонал), а на іншій стороні – досягнуті результати (дохід, лояльність персоналу тощо). Це дозволить аналізувати зміни у ресурсах та вивчати їх взаємозв'язок з досягнутими результатами [15, с. 41].

В свою чергу С. О. Левицька виділяє наступні питання, що виникають під час формування інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами, пов'язані із відображення на рахунках бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємства у напрямку соціального та екологічного розвитку. С.О. Левицька пропонує фінансування витрат на проведення заходів реалізації соціального пакету та екологічної безпеки за допомогою національних П(С)БО відображати за такими альтернативними варіантами [39, с. 87]:

1) створення спеціального фонду шляхом відрахування з прибутку:

Дт443 «Використання прибутку» – Кт42/п «Фонд соціально-екологічної збалансованості (ФСЕЗ)» – відрахування у Фонд;

Дт Кт42/п – Кт661/п «Розрахунки з працівниками», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»...— використання коштів ФСЕЗ на фінансування відповідних витрат;

2) здійснені операції соціально-екологічного характеру відносити на рахунки витрат із введенням субрахунків аналітичного обліку:

Дт 23/п, 91/п, 92/п, 93/п, 949/п – Кт 661/п, 663/п, 631/п... – витрати, передбачені колективним договором в рамках заходів (програм) соціального пакету;

Дт 23/п, 91/п, 92/п, 93/п, 949/п – Кт 661/п, 663/п, 631/п... – витрати, передбачені програмою екологічної безпеки підприємницької діяльності

суб'єкта.

Планування таких витрат в міжнародній практиці проводиться шляхом створення резервів (забезпечень – як альтернатива, рахунок 475 «Забезпечення на соціально-екологічну збалансованість»). Облік з використанням такого забезпечення вчений пропонує такий:

– Дт475 – Кт631/n,m , 661/ n,m, 662/ n,m .... – списання фактично понесених витрат на виконання Програм соціального забезпечення та екологічної безпеки;

– Дт23/ n,m, 91/ n,m, 92/ n,m ... – Кт 475 – щомісячне нарахування забезпечення для реалізації Програм.

С. О. Левицька стверджує, що на даний час в П(С)БО 11 «Зобов'язання» такого виду забезпечення не передбачено [149]. Тож вчений пропонує внесення змін до стандарту, які б регламентували створення та використання забезпечення на соціально-екологічну збалансованість як необхідну умову облікового забезпечення соціального та екологічного напрямків господарської діяльності [39, с. 87].

В умовах впровадження інтегрованої звітності уточнення потребує структура аналітичних рахунків, їх поглиблена деталізація в різних розрізах одного ієрархічного рівня, яка дозволить фіксувати не тільки вартісні показники, а й кількісні. Наприклад, відобразити потрібно не тільки суму витрат, які організація понесла на навчання працівників, а й кількість працівників, які пройшли таке навчання; не тільки суму коштів, витрачену на покращення екологічної ситуації, а кількість заходів, в яких організація прийняла участь.

М. В. Корягін стверджує, що розробка і удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою надання необхідної інформації про вартість підприємства зумовлює необхідність уточнення принципів бухгалтерського обліку, проведення їх розмежування за різними рівнями ієрархії [28, С. 178].

Слушною є думка М. В. Корягіна, який вважає, що у такій вартісно-орієнтованій системі обліку, визначальним принципом повинен бути принцип доречності (релевантності) [28, С. 178]. Внесення цього нового принципу, що

на сьогодні відсутній у чинному законодавстві, дозволить таким чином уточнити існуючі принципи бухгалтерського обліку, зокрема принцип історичної (фактичної) собівартості, принцип безперервності, щоб вони відповідали вимогам вартісно-орієнтованого управління підприємством.

Питанню оцінки інтелектуального капіталу, його вимірювання та відображення в бухгалтерській системі та звітності присвячені праці Ф. Ф. Бутинця, О. Б. Бутнік-Сіверського, І. В. Жураковської, С. Ф. Голова, Н. М. Малюги, Г. Г. Кірейцева, К. Е. Свейбі та ін. З точки зору бухгалтерського обліку, С. Ф. Голова вбачає, що інтелектуальний капітал включає нематеріальні активи, що відображені в балансі підприємства (інтелектуальна власність), та знання, які не відображені в обліку — знання працівників, їх вміння, організаційна культура тощо [16, С. 407]. В контексті необхідності формування інтегрованої звітності, такі складові інтелектуального капіталу мають суттєву вагу, тому не враховувати їх не можна. Згідно з П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» первісна вартість нематеріального активу, зокрема, об'єкта права інтелектуальної власності, створеного підприємством, включає прямі витрати на його створення, а придбаного — витрати на його придбання [61]. Тобто рекомендується застосування витратного підходу.

Варто розуміти, що кожна маркетингова стратегія у вигляді програм лояльності має бухгалтерські наслідки. За умов реалізації такої програми зміст операції полягає в тому, що продавець при укладанні угоди фактично надає клієнтові дві обіцянки: поставити товар та надати в майбутньому певну вартісну преференцію (знижку). Облік має відобразити ці обіцянки окремо. І якщо на дату передання клієнту товару обіцянка щодо майбутньої знижки ще не виконана, то в балансі продавця повинна бути зафіксована оцінка суми відповідного зобов'язання.

Аудитори зазначають, про існування трьох базових моделей визнання такого зобов'язання в пасиві балансу [25, С. 38]:

- 1) зобов'язання визнається у вигляді забезпечення, з віднесенням на збільшення витрат оціночної суми заборгованості

одночасно з продажем товарів;

2) частина суми, отриманої від покупця, яка відноситься до невиконаної обіцянки, не визнається доходом, а відображається як зобов'язання (у складі, наприклад, доходів майбутніх періодів або авансів отриманих) до того часу, коли обіцянка знижки буде виконана;

3) третя (гібридна) модель, суть якої полягає в тому, що перша та друга моделі використовуються залежно від конкретних умов тієї чи іншої програми лояльності.

Через таке розмаїття практик Рада з МСБО уніфікувала облікові підходи, і у 2007 році затвердила спеціальне Тлумачення (Інтерпретацію) — КТМФЗ (IFRIC) 13 «Програми лояльності клієнтів». Ця Інтерпретація віддає перевагу другому підходу. З набуттям чинності КТМФЗ 13 перший підхід у практиці МСФЗ-звітування застосовуватися не повинен [178]. У 2018 році з набуттям чинності МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» Інтерпретацію КТМФЗ 13 було скасовано.

В українському варіанті кореспонденція рахунків може використовувати рахунок 68.

Звісно, практична реалізація застосування програм лояльності, вимагає ефективної співпраці бухгалтерії з іншими службами підприємства. Адже до обов'язків бухгалтера не входить прогнозування поведінки споживачів. Тому навряд чи бухгалтер зможе адекватно оцінити ймовірність пред'явлення балів до сплати споживачами. Імовірно, відповідні оцінки мають надавати ті фахівці підприємства, які винаходять та запроваджують умови програми лояльності, тобто маркетологи.

А значить саме маркетологи, які ініціюють запровадження програм лояльності, мусять на кожну звітну дату забезпечувати бухгалтерію задокументованими даними про показники відповідних очікувань. Крім того, до функцій топ-менеджменту слід додати контроль за тим, щоб маркетинговий підрозділ своєчасно виконував свої обов'язки перед бухгалтерією.

2.2. Дослідження взаємозв'язку бізнес-моделі з ефективністю діяльності підприємств

У зв'язку з нетривалим існуванням концепції інтегрованої звітності, як показав аналіз міжнародної та вітчизняної практики складання інтегрованих звітів, єдиної думки щодо того, яку інформацію потрібно розкривати при описанні бізнес-моделі як складової інтегрованого звіту, ще не склалося.

Відтак процедура вибору оптимальної бізнес-моделі з числа можливих варіантів визначається рівнем використання управлінських інструментів у діяльності компанії, професійною підготовкою фахівців і варіюється від інтуїтивного, емпіричного до розрахунково-аналітичного методу, заснованого на вимірюванні і зіставленні, на основі дисконтування грошових потоків (визначення вартості майбутніх доходів) підприємства або його вартості в разі реалізації тієї чи іншої бізнес-моделі.

Вивчення бізнес-моделей підприємств було започатковане в 1990-х роках. З часом актуальність цієї концепції тільки підвищується (як з боку вчених, так і з боку практиків менеджменту). Дослідження бізнес-моделей відбувається із використанням дескриптивних та конструктивних визначень. Конструктивні зосереджуються на побудові системи (А. Остервальдер, І. Піньє, Н. Стрекалова, Т. Вашакмадзе), тоді як дескриптивні встановлюють характеристики цього поняття (Р. Аміт, С. Зотт, Дж. Ліндер, Р. Розенблюм, Г. Сміт, С. Шафер). В обох випадках бізнес-модель описує, як саме підприємство здійснює свій бізнес з метою створення вартості (цінності). Низка авторів розглядає зовнішній вплив на сучасні бізнес-моделі економічного оточення, досліджує їхні характеристики. Увагу таких науковців як Г. Чесбро, Л. Швайцер, Д. Дебелака, Р. Слівоцькі, Л. Фролової, Ф. Симановського, Н. Стрикалової привертають класифікаційні підходи до типізації бізнес-моделей. Однак досі невирішеною проблемою є впровадження практичного підходу до аналізу структури бізнес-моделі.

В Міжнародному стандарті інтегрованої звітності бізнес-моделі відведено центральне місце серед елементів змісту інтегрованого звіту, які беруть участь

у процесі створення вартості підприємства. Вона є ядром організації, та ґрунтується на різних капіталах, що розуміються як ресурси, і завдяки її комерційній діяльності перетворює їх в продукти (товари, послуги, побічні продукти і відходи). Діяльність організації та її продукти призводять до результатів з точки зору впливу на капітали. Здатність бізнес-моделі адаптуватися до змін (наприклад, в наявності, якості і доступності ресурсів) може вплинути на довгострокову життєздатність підприємства.

Відповідно до Міжнародного стандарту інтегрованої звітності (IIRF), в інтегрованому звіті описується бізнес-модель, що включає такі ключові складові як ресурси, комерційна діяльність, продукти, та результати [85].

Таким чином в контексті інтегрованої звітності бізнес-модель виступає в якості обраної організацією системи ресурсів, комерційної діяльності, продуктів та результатів, направлена на досягнення стратегічних цілей організації та створенні цінності в короткостроковому, середньостроковому, довгостроковому періоді. В інтегрованій звітності потрібно дати коротке, але вагоме представлення про основні ресурси, використовувані підприємством, їх зв'язку з капіталами, можливостями та ризиками, стратегією та фінансовими показниками, а також про перетворення в процесі комерційної діяльності в продукти та результати; впливу продуктів та результатів комерційної діяльності на різні види капіталів.

Зважаючи на доволі незначну за економічними вимірами практику впровадження інтегрованої звітності, постає питання, чи достатньо чотирьох компонентів, які пропонує МСІЗ (IIRF), аби в повній мірі надати усім зацікавленим сторонам інформацію про створення підприємством вартості протягом певного періоду.

Серед вчених та практиків немає єдності щодо складових бізнес-моделі. Їх склад, запропонований різними авторами, доволі різний, а їх кількість варіюється в межах від 4 до 9. Тому в більшості інтегрованих звітів міжнародних компаній цей елемент з одного боку є найбільш унікальним, з іншого — найменш розкритим. Пояснити це можна тим, що не даремно

важливим елементом вважається здатність карти (схеми, зображення) забезпечити повноцінне розкриття бізнес-моделі в рамках інтегрованого звіту відповідно до вимог, які містить МСІЗ. Проте в цьому контексті варто тримати баланс між наповнюваністю бізнес-моделі даними, які, в першу чергу, цікавлять стейкхолдерів, та конкурентними перевагами підприємства, яким надмірна відкритість та доступність усім зацікавленим сторонам може нанести непоправних наслідків (збитків).

Разом з тим, Річард Хоуйтт, генеральний директор міжнародної інтегрованої звітної ради, в якості представлення класичної бізнес-моделі, орієнтованої на створення вартості (цінності) бізнесу, пропонує застосовувати Канву бізнес-моделі (Business Model Canvas), розроблену О. Остервальдером та І. Пін'є.

В запропонованому шаблоні 9-компонентної моделі ліва частина бізнес-моделі характеризує процес створення цінності, права частина — процес доставки цінності споживачу, у центрі — передбачувана підприємством цінність, яка пов'язує обидві частини моделі. Таким чином будь-які зміни ціннісної пропозиції призведуть до змін усієї діяльності підприємства.

Проте «робоча» бізнес-модель повинна бути заснована на чіткому уявленні про те, яку саме потребу споживача реалізований за її допомогою продукт повинен задовольнити, тобто яку цінність споживачу він принесе. Зважаючи на існуючу варіативність трактування поняття «value» в контексті інтегрованої звітності, таку складову шаблону (канви) бізнес-моделі А. Остервальдера та І. Пін'є як «value proposition» можна також трактувати по-різному.

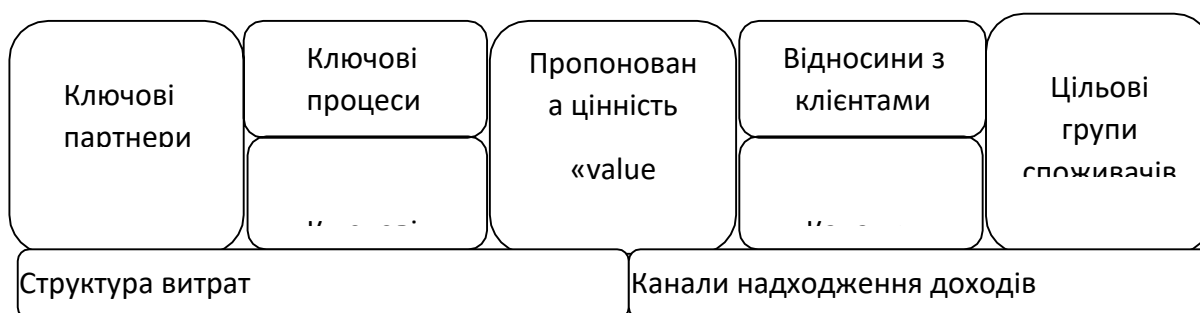

Рис. 2.2. Шаблон (канва) бізнес-моделі А. Остервальдера та І. Пін'є]

Якщо згадати, що інтегрований звіт має на меті розкрити інформацію щодо того як підприємство створює цінність (вартість) протягом довгого часу, при цьому передбачається двовекторне сприйняття: як (1) вартість (цінність), яка створюється для підприємства, що забезпечує повернення інвестицій постачальникам фінансового капіталу та як (2) вартість, що створюється для зацікавлених сторін та суспільства в цілому, в цьому контексті пропонуємо в бізнес-моделі інтегрованої звітності розглядати, з одного боку, ціннісну пропозицію для споживача, а з іншого, — вартісну пропозицію для підприємства (у тому числі інвесторів).

Це дасть змогу в повному обсязі розкрити в інтегрований звітності усі елементи, пов'язані з процесом створення вартості. В свою чергу набір структурних елементів бізнес-моделі може різнитися в залежності від обраного її виду. Як стверджує В. В. Скриль, форма представлення бізнес-моделі та рівень її деталізації визначаються цілями моделювання і прийнятою точкою зору [171]. В цьому контексті В. В. Скриль стверджує, що, виходячи з цілей підприємства, можливі різні види бізнес-моделей, які пропонується класифікувати за такими ознаками: в залежності від напрямку розвитку бізнесу, за функціональною приналежністю, а також в залежності від ступеня відкритості бізнес-моделі [70].

Водночас сучасні умови, в яких функціонують торговельні підприємства, обумовлюють необхідність пошуку нових форм господарювання, заснованих на мобілізації, взаємодії та інтеграції реальних і потенційних можливостей (корпорація, кластер, об'єднання підприємств, стратегічне партнерство, спільні підприємства, підприємницька мережа тощо).

Проведені дослідження свідчать про те, що сучасною формою організації бізнесу є утворення підприємницьких мереж, які дозволяють більш ефективно порівняно з незалежними суб'єктами господарювання, забезпечувати товарами споживачів, що вплине на формування в них усталеної цінності. Варто відзначити, що складові бізнес-моделі можуть бути представлені або в кількісному вираженні (у валютному еквіваленті) або в якісному (в

описовому). Водночас для ефективного представлення, опису та пояснення бізнес-моделі компанії, доречно застосувати підхід до координації та взаємодії ресурсів, представлений у вигляді комплексної схеми. Це є способом утвердження повної самосвідомості цієї концепції. При цьому, цитуючи Г. Чесбо, Річард Ховітт, генеральний директор Міжнародної інтегрованої звітної ради, стверджує, що основна мета представлення бізнес-моделі полягає в забезпеченні видимості унікального способу координування бізнесу ресурсами, якими володіє організація, для досягнення її корпоративних цілей [207].

З огляду на це, важливим елементом для компанії є адекватне представлення бізнес-моделі. Розділяючи таку позицію, всі ділові відносини стають зрозумілими, і всі зацікавлені сторони усвідомлюють свою «роль» у цій системі та свій внесок в неї. Вважається, що представлення бізнес-моделі — це найбільш важливий спосіб направити корпоративну філософію та структуру підприємства на зміцнення відносин із зацікавленими сторонами та ресурсами, що беруть участь у господарській діяльності підприємства. На практиці це дозволяє компанії зрівняти цілі макробізнесу з зовнішніми партнерами та ресурсами, а також координувати їх один з одним.

Адже, як влучно стверджує І. М Ненно, бізнес-модель підприємства виступає як потенційний генератор грошових потоків, що впливає на ринкову вартість підприємства. При цьому саму вартість підприємства створюють певні внутрішні чинники цієї моделі [50, С. 71]. Тому бізнес-модель є не що інше, як відображення стратегічного вибору, зробленого організацією. Іншими словами, якщо в стратегії сказано, «що робити», бізнес-модель пояснює «як це зробити».

Враховуючи призначення інтегрованої звітності зовнішнім користувачам (стейкхолдерам), для того щоб зберегти баланс інтересів та не нанести збитку конкурентним перевагам підприємства, вважаємо, представлених в Міжнародному стандарті інтегрованої звітності елементів бізнес-моделі достатньо для повноцінного відображення процесу створення вартості за

допомогою використання наявних в розпорядженні підприємства ресурсів.

Уявлення бізнес-моделі може бути досить широким і різноманітним. Компанія в залежності від своїх цілей вибирає найбільш доречний підхід, який з найбільш вигідної позиції розкриє її бізнес-модель. З цієї точки зору, МСІЗ виділяє основні риси сучасних бізнес-моделей, зосередившись на їх слабкі місця. Одночасно в МСІЗ наведено характеристики, які можуть підвищити ефективність і чіткість опису бізнес-моделі, які включають (табл. 2.4).

Описані недоліки представлення бізнес-моделей є неприйнятними для концепції прозорого розкриття інформації. Наявність хоча б одного з них веде до порушення повноти і ясності інформації, що може спричинити зниження якості інтегрованої звітності в цілому і привести до спаду привабливості компанії для інвесторів. Здатність бізнес-моделі адаптуватися до змін (наприклад, в наявності, якості та доступності ресурсів) може вплинути на довгострокову життєздатність підприємства.

Таблиця 2.4

Особливості, які знижують якість представлення бізнес-моделі підприємства

Недоліки	Фактори підвищення ефективності опису бізнес-моделі
1	2
Шаблонність (загальна або неспецифічна мова розкриття інформації)	зрозуміле визначення основних елементів бізнес-моделі
Вільна форма (обговорюються вихідні параметри і результати, але офіційно вони ніде не відмічають як такі. Відповідна інформація поширюється і на звітність, користувачі повинні розрізняти посилання на бізнес-модель)	просту схему, що представляє основні елементи бізнес-моделі, підтриману чітким поясненням значущості цих елементів для організації
Ізольованість (Подання інформації про бізнес-модель часто ізольовано від інших елементів інтегрованої звітності)	Виявлення найважливіших зацікавлених сторін та інших залежностей (наприклад, сировина), а також важливих факторів, що впливають на зовнішнє середовище;
Надмірна сфокусованість на те, що організація робить і час від часу подання інформації про її клієнтів, постачальників і канали дистрибуції, або продуктивності. Немає посилання на те, як організація отримує дохід, де вона знаходиться в	логічний опис, з урахуванням конкретних обставин організації

системі цінностей і наскільки вона залежна від вхідних параметрів, зовнішніх ресурсів і зв'язків)	
Статичність (Опис моделі як статичного елемента)	прив'язка інформації про бізнес- моделі до інших елементів змісту, таким як стратегія, ризику, можливості і результати діяльності (включаючи ключові показники ефективності і фінансові умови, такі як обмеження витрат і доходи).

Тому головною відмінністю бізнес-моделі, представленої в інтегрованому звіті є те, що в ній у графічній формі висвітлюються капітали, що знаходяться у використанні підприємства. Це, в свою чергу, дасть змогу без додаткових зусиль оцінити взаємозв'язок всіх існуючих на підприємстві об'єктів, які приймають участь в перетворенні існуючих вхідних капіталів в прирощений, внаслідок чого воно буде здатне на довгострокове економічно-вигідне функціонування.

Варто відзначити цінну особливість інтегрованої звітності, яка полягає в тому, що через формування бізнес-моделі кожного конкретного підприємства, (або підприємства, що входить до структури об'єднань підприємств (мережі)), прозорим стає використання усіх видів капіталів (фінансового, виробничого, людського, інтелектуального, природного, соціально-репутаційного) в ланцюгу створення та приросту вартості підприємства в цілому.

Відповідно до МСІЗ, в інтегрованому звіті описується бізнес-модель, що включає такі ключові складові як:

- ресурси;
- комерційна діяльність;
- продукти;
- результати.

Зважаючи на такі складові бізнес-моделі можна стверджувати, що вона має усі ознаки, притаманні ресурсній бізнес-моделі. Інтегрований звіт не є спробою надати вичерпний список всіх використаних капіталів. Він зосереджений на тих капіталах, які справляють істотний вплив на здатність створювати вартість в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах,

незалежно від того, належать капітали підприємству чи ні. Також він може включати обговорення характеру і значущості істотних компромісів, що впливають на вибір ресурсів. Таким чином, основною формулою успіху стає ефективний вибір і комбінація ресурсів, що гарантує кінцевий ринковий успіх. Таким чином серед всієї сукупності ресурсів підприємства варто виділити ті, які мають суттєвий вплив на формування ринкової вартості підприємства. До категорії стратегічних можна віднести ті, що:

- підвищують конкурентоспроможність продукції шляхом зменшення витрат (права на користування корисними копалинами та інші переваги доступу до обмежених ресурсів; інноваційні, енергозберігаючі технології; оптимальна система бізнес-процесів тощо);

- можна використати для забезпечення різноплановості в діяльності підприємства, (час, протягом якого підприємство тримає свої позиції на ринку; роками напрацьовані канали збуту; тощо);

- забезпечують отримання синергетичного ефекту від спільного використання різними бізнес-одинацями інтегрованої компанії або від формування їх нової комбінації;

- мають вплив на збільшення ринкової вартості (менеджмент компанії; формалізовані знання; бази даних; фінансові можливості; лояльність державних органів тощо);

- складно відтворюються, що пояснюється їх унікальністю (вигідне розміщення об'єктів нерухомості, патентний захист), капіталоємністю та високими витратами часу на створення (репутація компанії, лояльність споживачів).

В багатьох роботах науковців відзначається, що одним з найбільш принципових питань в контексті визначення складових елементів бізнес-моделі є питання щодо включення до складу бізнес-моделі такого компонента, як стратегія. В МСІЗ це питання вирішено: по-перше, стратегія та розподіл ресурсів є окремим елементом змісту інтегрованого звіту, як і бізнес-модель,

по-друге, МСІЗ передбачає, що у інтегрованому звіті може міститися інформація щодо опису зв'язку між стратегією організації і її планами щодо розподілу ресурсів і інформацією, яка охоплюється іншими елементами змісту, включно з тим, як її стратегія і плани розподілу ресурсів відносяться до бізнес-моделі суб'єкта господарювання, а також які зміни в цій бізнес-моделі потрібно впровадити, щоб забезпечити здатність організації адаптуватися до змін [220].

Взаємозв'язок між бізнес-моделлю та стратегією можна проілюструвати за допомогою «рівняння цінності»:

$$V = MS,$$

де V (value) – цінність; M (model) – бізнес-модель; S (strategy) – стратегія.

Рівняння припускає, що підприємство повинно визначити кращі бізнес-моделі для реалізації стратегії і на їх основі розгорнути та втілити власну стратегію, спрямовану на створення цінності для споживачів та інших зацікавлених сторін [71, с. 491].

В умовах посилення нестабільності й мінливості економічного середовища істотно зростає значимість інноваційних бізнес-моделей, які будуть здатні в короткі строки перебудовувати бізнес-модель, враховуючи мінливі ринкові потреби і технології, що невпинно розвиваються. Відтак, вважаємо за доцільне запропонувати включити до складу елементів бізнес-моделі цінності споживача (запити (потреби) клієнтів), задовольняючи які, підприємство буде конкурентоспроможним. Але якщо виділити переважаючі критерії, на які робиться наголос в кожній складовій бізнес-моделі, та згрупувати їх, отримаємо основні ознаки направленості тієї чи іншої складової бізнес-моделі на кінцевий результат: орієнтація на виробництво, орієнтація на ринок, орієнтація на споживача (табл. 2.5).

Подібна систематизація, ґрунтуючись на роботі [1] на наш погляд, дозволяє формувати чіткі орієнтири щодо розробки бізнес-моделей підприємств різних сфер діяльності.

На них потрібно робити акцент при формуванні бізнес-моделі підприємства, адже вони є основою реалізації стратегічних цілей і забезпечення стійких

конкурентних переваг підприємства, мають потенціал генерування прибутку у майбутньому. При цьому, оскільки пошук комбінацій ресурсів, які будуть примножувати вартість підприємства безперервний, суб'єкт господарювання повинен перманентно трансформувати свою бізнес-модель. В основі функціонування конкурентоспроможного підприємства знаходиться не тільки здатність підприємства ефективно використовувати власні стратегічні ресурси, а й уміння перебувати у стані постійного виявлення найбільш вдалого варіанту уживання стратегічних ресурсів, якими розпоряджається підприємство, вибудовування ефективних комбінацій цих ресурсів, які в результаті створюють ресурсний ефект (позитивний чи негативний).

Таблиця 2.5

Характеристика ключових складових бізнес-моделі як елементу інтегрованого звіту

Ключові складові	Характеристика	Преважуючі критерії	Вектор направленості
1	2	3	4
	В інтегрованому звіті показано, як ключові ресурси співвідносяться з капіталами, від яких залежить підприємство, або які є джерелами відмінних особливостей підприємства, в тих випадках, коли вони є суттєвими для розуміння міцності і стійкості бізнес-моделі.		
Ресурси	Інтегрований звіт не є спробою надати вичерпний список всіх використаних капіталів. Він зосереджений на тих капіталах, які справляють істотний вплив на здатність створювати вартість в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах, незалежно від того, належать капітали підприємству чи ні. Також він може включати обговорення характеру і значущості істотних компромісів, що впливають на вибір ресурсів.	Ресурси Капітали Бізнес-процеси	Орієнтація на виробництво
Комерційна діяльність	В інтегрованому звіті описуються основні види комерційної діяльності. Вони можуть відображати те: – як організація диференціюється на ринку (наприклад, завдяки відмінним особливостям продуктів, сегментації ринку, каналам постачання та маркетингу); – якою мірою бізнес-модель залежить від отримання доходів після первинної точки продажів (наприклад, угоди	Диференціація на ринку Інноваційна спрямованість Адаптація до змін	Орієнтація на споживача

	<p>про продовження гарантії або збори за користування мережею);</p> <p>як організація ставиться до необхідності інновацій;</p> <p>— як побудована бізнес-модель, для того щоб мати можливість бути адаптованою до змін.</p>		
Комерційна діяльність	<p>Інтегрований звіт розглядає внесок в довгостроковий успіх підприємства в результаті ініціатив, таких як підвищення ефективності процесів, навчання персоналу і управління відносинами, якщо дане питання є суттєвим. Комерційна діяльність включає планування, проектування і виробництво продуктів або використання спеціалізованих навичок і знань при наданні послуг. Заохочення культури інновацій часто є провідним напрямком комерційної діяльності з точки зору створення нових продуктів і послуг, які мотивують попит клієнтів, підвищують ефективність і сприяють більш якісному використанню технологій, замінюють ресурси для мінімізації несприятливого</p> <p>— соціального або екологічного впливу і знаходять альтернативні способи використання продуктів.</p>	Диференціація на ринку Інноваційна спрямованість Адаптація до змін	Орієнтація на споживача
Продукти	<p>В інтегрованому звіті зазначаються основні продукти і послуги підприємства. Крім цього, можливо й інші продукти його діяльності, наприклад, відходи (включаючи викиди) і побічні продукти, які також необхідно розглянути при розкритті інформації про бізнес-модель, якщо вони суттєві.</p>	Продукти Послуги Унікальна	
Результати	<p>В інтегрованому звіті описуються основні результати, включаючи:</p> <p>1) внутрішні результати (наприклад, моральний дух співробітників, дохід і рух грошових коштів) і зовнішні результати (наприклад, задоволення клієнтів, податкові платежі, лояльність до бренду, соціальні та екологічні наслідки);</p> <p>2) позитивні (тобто ведуть до чистого збільшення капіталів і, таким чином, до збільшення вартості) і негативні (тобто, які призведуть до чистого зниження капіталів і, таким чином, до зменшення вартості) результати.</p> <p>Визначення та опис результатів, особливо зовнішніх результатів, вимагає від підприємства ширшого розгляду капіталів, з урахуванням не тільки тих капіталів, якими володіє або які воно контролює. Наприклад, може знадобитися розкриття інформації про вплив на капітали, існуючі на всіх ділянках ланцюжка створення вартості (наприклад, викиди вуглецю, викликані продуктами, виробленими підприємством, і практика трудових відносин основних постачальників).</p>	Рух грошових коштів Майбутні бажання споживача Сегментація споживачів	Орієнтація на виробництво та споживача

Практичним ефектом в діяльності підприємства від виявленого ресурсного ефекту є сукупний результат від винайдення додаткового прибутку,

інтенсифікації грошових потоків, виходу на нові конкурентні позиції, і, як наслідок, зростання вартості підприємства в цілому. Таким чином, перед керівництвом конкурентоспроможного ресурсоефективного підприємства стоїть важлива місія – забезпечити найбільшефективне використання потенціалу наявних у підприємства ресурсів, протягом коротко-, середньо- та довгострокового періодів, що відобразиться на ресурсному забезпеченні бізнес-моделі підприємства, а обрану стратегічну мету можна буде досягнути, використовуючи ці ресурси.

Інакше, підприємство буде постійно недоотримувати потенційні вигоди від неефективного використання існуючого в його розпорядженні ресурсу. Необхідно наголосити також на важливості врахування в процесі побудови бізнес-моделі особливостей галузі, в якій діє підприємство.

Через складний характер процесу створення вартості, інформація в рамках бізнес-моделі повинна вивчатись, визначатись та розвиватись робочою групою і повинна бути цілеспрямовано побудована і характеризуватись багатофункціональним характером. Умовно схему розгляду організаційних питань для представлення бізнес-моделі в інтегрованій звітності можна представити у вигляді схеми (рис. 2.2).

В МСІЗ розглянуто можливість існування одночасно декількох бізнес-моделей. У випадку, коли вони працюють в різних сегментах ринку, поділ підприємства на суттєві складові операції і відповідні бізнес-моделі важливий для ефективного пояснення того, як працює підприємство. Вважаємо, варіант одночасного існування декількох бізнес-моделей доцільно застосовувати для підприємств, які працюють в складі підприємницької мережі, наприклад, для торговельно-виробничого підприємства. Для цього необхідно уважно розглянути кожен суттєву бізнес-модель, а також визначити, якою мірою пов'язані різні бізнес-моделі, зокрема, визначити наявність користі від синергії бізнес-моделей.

Рис. 2.2. Схема розгляду організаційних питань для представлення бізнес-моделі в інтегрованій звітності

Як зазначено в МСІЗ, в інтегрованому звіті підприємства з декількома видами діяльності часто необхідно поєднувати розкриття інформації з потребою зниження її складності, однак, з урахування того, що суттєва інформація не повинна бути упущена. Це питання потребує детального дослідження і визначення того, які показники діяльності суб'єкта господарювання з декількома бізнес-моделями потрібно вказувати в інтегрованому звіті, аби врахувати його відмінні особливості та не випустити при цьому суттєву інформацію, зокрема, щодо здатності підприємства створювати вартість протягом тривалого часу.

2.3. Розробка методики формування інтегрованої звітності з урахуванням специфіки підприємств

У процесі впровадження в практику формування інтегрованої звітності ключовим елементом є створення зрозумілої та чіткої процедури формування такої звітності. МСІЗ передбачає, структуру інтегрованого звіту, яка

складається з восьми елементів, так звані розділи:

- 1) огляд організації і зовнішнє середовище,
- 2) управління,
- 3) бізнес-модель,
- 4) ризики і можливості,
- 5) стратегія і розподіл ресурсів,
- 6) результати діяльності,
- 7) перспективи на майбутнє,
- 8) основні принципи підготовки і презентації, і при цьому

враховує загальні рекомендації з підготовки звіту, своєрідний додаток до звіту.

При цьому елементи змісту звіту в своїй основі пов'язані один з одним і не є взаємовиключними. Запропонована структура інтегрованого звіту не є стандартною, а наведений порядок елементів змісту не є єдиним способом їх впорядкування. Головне, щоб інформація в інтегрованому звіті, була надана таким чином, щоб продемонструвати зв'язок між елементами змісту.

Зміст інтегрованого звіту підприємства буде залежати від специфіки діяльності кожного окремого підприємства, його галузевої приналежності тощо. Елементи змісту, таким чином, встановлюються швидше в формі питань, а не в формі контрольних списків розкриття певної інформації. Відповідно при застосуванні провідних принципів для того щоб визначити, яку інформацію потрібно включити в звіт, а також того, як її в відобразити у звіті, має застосовуватися професійне судження.

В МСІЗ передбачено, що інтегрований звіт повинен містити інформацію стосовно того, як підприємство визначає питання, які слід включити в інтегрований звіт, а які ні, та як такі питання оцінюються кількісно або якісно. Для цього в інтегрованому звіті потрібно описати основні принципи підготовки та презентації інтегрованого звіту, в тому числі:

- короткий опис процесу визначення суттєвості організації;
- опис меж звітності і того, як вони визначаються;
- коротка інформація про суттєві структури і методи, які

використовуються для кількісної та якісної оцінки суттєвих факторів. Саме це визначає майбутню структуру звіту. Адже те, що для одного підприємства буде не суттєвим фактором, для іншого виявиться одним з ключових факторів, який бере участь у процесі створення вартості. Відтак такий фактор неодмінно повинен бути відображений в інтегрованому звіті. Тому технологія фактичного наповнення та подання інтегрованого звіту повинна враховувати специфіку кожного суб'єкта господарювання. При цьому О. В. Кравченко та Н. В. Овчарова стверджують, що слід звернути увагу на взаємозв'язок з іншими формами звітності, в яких розкривається додаткова інформація в розрізі ключових показників. Кожен з видів інформації має свою технологію обробки, змістовне навантаження, цінність, форми подання і відображення, вимоги до точності, достовірності, оперативності. Вчені вважають, що при цьому необхідно акцентувати увагу на використанні релевантної інформації із застосуванням сучасних технічних і програмних засобів.

Як стверджують О. В. Кравченко та Н. В. Овчарова, у світовій практиці сформувалося два підходи до побудови моделі інтегрованої звітності, які базуються на відповідних стандартах міжнародної звітності [33, С. 360]:

- 1) довільний. Такий звіт складається за власною структурою, вихідною формою є: буклети (перелік екологічних, соціальних та інших проектів) та ґрунтовні звіти, які складено на власно розробленій системі та показниках;
- 2) стандартизований. Такий звіт є більш ефективним, дає змогу систематизувати окремі фінансові та нефінансові показники, забезпечує їх співставність, підвищує ефективність їх використання користувачами при прийнятті управлінських рішень.

Визначення основних компонентів інтегрованої звітності вимагає розгляду концептуальних положень формування інтегрованої звітності.

Як зазначає Н. О. Лоханова, «завдання побудови інтегрованої звітності в

сучасних умовах необхідності підтримки стійкого розвитку як окремих компаній, так і регіону, країни, світу може бути вирішено лише цілісною обліково-аналітичною системою підприємства. <...> у межах такого підходу втрачають сенс відмінності між окремими обліковими підсистемами: фінансовим обліком, управлінським обліком тощо» [41].

Вартої уваги є думка вчених, які стверджують, що саме представлення інформації для оперативного, поточного та стратегічного управління, спираючись на функції управління, зокрема, ухвалення управлінських рішень, – це мета облікової системи. Відтак лише при інтегрованому підході, взаємозв'язку та взаємодії всіх видів обліку існує вірогідність вирішити завдання, поставлені перед обліковою системою.

Р. В. Кузіна вважає, що інформаційне забезпечення формування якісної інтегрованої звітності створює загальна обліково-аналітична система підприємства без поділу інформації на внутрішню та зовнішню (обмеження розкриття інформації, продиктовані прагненням збереження комерційної таємниці, впливають у цьому разі на рівень деталізації інформації, яка висвітлюється у звітності), а також без виділення інформації, сформованої для цілей фінансового, управлінського, податкового чи іншого виду обліку (зауважимо, що єдність інформаційної місткості облікової системи та взаємопов'язаність і взаємопроникнення її підсистем робить не тільки недоречним такий поділ, а й шкідливим у зв'язку з потребою комплексного вивчення механізмів діяльності компанії та створення нею вартості) [37].

Проаналізувавши виділені науковцями класифікації концептуальних положень формування інтегрованої звітності, автор вважає за необхідне зауважити стосовно застережень, висунутих Р. В. Кузіною. Дійсно, обмеження розкриття інформації, вплинуть на рівень деталізації інформації, яка висвітлюється у звітності. Але зловживання представленням у відкритому доступі інформації, яка несе в собі комерційну таємницю, може мати незрівнянний наслідок в порівнянні з отриманою прихильністю тих, на кого вона була першочергово направлена, тобто стейкхолдерів. Водночас автор вважає за доцільне звернути

увагу на необхідність побудови обліково-аналітичної системи за наповненням: для підприємств та для об'єднань підприємств. Адже складання інтегрованої звітності суб'єктом господарювання, що представляє собою об'єднання підприємств, потребує інтегрування компонентів інтегрованої звітності задля формування єдиних структурних елементів інтегрованої звітності.

Зважаючи на те, що на сьогодні, структура інтегрованого звіту не є уніфікованою, підприємство може самостійно обирати склад показників даного звіту. Відтак, основними проблемами при реалізації концепції інтегрованої звітності на підприємстві є відсутність прийнятої методики формування такої звітності та визначення її змісту. У зв'язку з цим, актуальним питанням залишається розробка моделі побудови інтегрованої звітності та відбір її показників, що будуть відображати динаміку вартості підприємства загалом. Якщо мова йде про об'єднання підприємств, додатково виникає проблема відбору показників, які транспонують в одну одиницю виміру та представлення фінансові та нефінансові показники діяльності підприємств різних організаційних форм.

Вибір фінансових і нефінансових показників інтегрованої звітності залежить від здатності компанії створювати вартість компанії. Інформація, що дозволяє оцінити здатність організації створювати вартість протягом часу, містить опис того, як організація використовувала та має намір використовувати різні капітали, вплив на ці капітали протягом конкретного проміжку часу, фактори створення цінності організації та ймовірність ризиків, що впливають на них – такі фактори відображаються у структурних елементах інтегрованого звіту.

У зв'язку з цим виникає питання, як визначити показники, які потрібно включити у звітність аби представлена інформація була корисною. Відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності для того, щоб фінансова інформація була корисною, вона повинна бути доречною та правдиво подавати те, що вона призначена подавати. Корисність фінансової інформації посилюється, якщо вона є зіставною, її можна перевірити, вчасною та зрозумілою. Та це стосується фінансових показників звітності. Чи працює це

твердження для нефінансових показників?

Провідний вітчизняний вчений-економіст Н. О. Лоханова виділяє наступні проблеми складання інтегрованої звітності: 1) складність забезпечення суттєвості інформації; 2) необхідність забезпечення балансу між розкриттям потрібної, але не надмірної інформації; 3) складність забезпечення вимог різних груп користувачів [42, С. 8].

На думку О. В. Вакуна, «...для забезпечення ефективної організації процесу підготовки й складання інтегрованої звітності необхідно вирішити проблему інтеграції облікових підсистем, що забезпечуватиме збір і узагальнення інформації фінансового та нефінансового характеру в єдиній інформаційній системі» [12, с. 56].

Враховуючи необов'язковість інтегрованої звітності для вітчизняних господарюючих суб'єктів, обираючи формат побудови та її складання, вітчизняні вчені пропонують різний набір основних етапів формування інтегрованої звітності, які дозволять скоординувати та оптимізувати процес її складання. Так, наприклад, Н. Ю. Єршова виділяє три етапи формування інтегрованої звітності: методичний, організаційний, технічний [19, с. 452]. В методичний етап формування інтегрованої звітності вчений вкладає реалізацію послідовних заходів: створення чіткої та зрозумілої процедури формування інтегрованого звіту; визначення періодичності формування інтегрованої звітності; обґрунтування процесу визначення суттєвості та розробки внутрішньої політики з питань суттєвості, визначення тимчасових рамок коротко-, середньо- і довгострокового періодів, встановлення межі звіту (контуру впливу), вибір стандарту формування звіту, визначення його формату і змісту (які стандартні елементи будуть включені та які принципи будуть використані при формуванні змісту елементів звіту) [19, с. 452].

Організаційний етап формування інтегрованої звітності, на думку Н. Ю. Єршової, передбачає реалізацію послідовних заходів: визначення переліку осіб, наділених управлінськими функціями, в процесі формування інтегрованої звітності та встановлення їх ролі й функцій у цьому процесі; складання графіка

надання інформації; складання графіка формування інтегрованого звіту; організація процесу верифікації звіту (розробка заходів, що підтверджують звіт, таких як внутрішній і зовнішній аудит (у тому числі розробка процедури і керівництва з внутрішнього аудиту інтегрованого звіту або доповнення існуючого) [19, с. 452]. Технічний етап формування інтегрованої звітності передбачає безпосередньо збір та консолідацію інформації, використання інформаційних технологій, підготовку та презентацію звітності.

Для того щоб інтегрований звіт надавав інформацію, яка дозволить навіть оцінити здатність підприємства створювати вартість протягом часу, без додаткових для його прочитання та розуміння зусиль, показники інтегрованого звіту повинні бути максимально очищені від несуттєвої інформації. Для цього побудовано алгоритм визначення доцільності наведення показника в інтегрованому звіті крізь призму суттєвості (Додаток А,Б).

Алгоритм визначення суттєвості як найважливішого етапу підготовки інтегрованої звітності, на думку Н. В. Малиновської може передбачати виконання наступних ітерацій [47, С. 15]:

- 1) визначення вичерпного переліку значущих тем;
- 2) оцінка значимості на основі широти впливу;
- 3) оцінка ймовірності настання;
- 4) пріоритизація значимих тем;
- 5) укрупнення пріоритетних істотних тим і співвіднесення їх з елементами інформації, що підлягають розкриттю з інтегрованому звіті відповідно до Міжнародних основами інтегрованої звітності;
- 6) визначення по кожній пріоритетній суттєвій темі фінансових і нефінансових показників, за якими буде розкрита інформація в інтегрованому звіті;
- 7) аналіз труднощів розкриття інформації з метою подальшого вдосконалення системи обліку та збору інформації в відділах.

При встановленні переліку слід керуватися впливом значущих фактів (питань, тем) на здатність економічного суб'єкта створювати цінність протягом

тривалого часу з урахуванням минулого, сьогодення і майбутнього впливу на стратегію його діяльності, бізнес-модель або капітали, які використовуються або схильні до його впливу. Істотні факти – це саме ті події, які впливали з минулого, які впливають з даний час або які потенційно можуть позначитися в майбутньому на можливості економічного суб'єкта створювати цінність протягом певного періоду.

Таблиця 2.6

Суттєві теми, які підлягають розкриттю в інтегрованій звітності

Елемент звітності	Суттєвий аспект (тема)	Кількісні показники	Якісні показники
Бізнес- модель	Навчання та освіта	Середня вартість навчання одного працівника; середня кількість годин навчання на одного співробітника; кількість працівників, які отримали сертифікати закінченню навчання	Задоволеність працівника, який пройшов навчання. Оцінка рівня його компетенції після навчання. Готовність виходити на завдання вищого рівня.
Управління	Споживання електроенергії / Використання альтернативних джерел електроенергії	...	...
Управління	Недопущення дискримінації	...	...
	...	...	...
Взаємодія зацікавленими сторонами	Вплив на території присутності товару	Обсяг продукції	Якість продукції

Методи, які можуть бути використані при ідентифікації суттєвих тем різноманітні: організація взаємодії із зацікавленими сторонами, бенчмаркінг (вивчення практик вибору значущих тем кращими в галузі компаніями), технологія Форсайт (планування майбутнього образу інтегрованого звіту на основі досягнення консенсусу між зацікавленими сторонами щодо вибору суттєвих тем).

Результати визначення по кожній пріоритетній суттєвій темі фінансових і нефінансових показників, за якими буде розкрита інформація в інтегрованому

звіті доцільно представляти в таблиці (табл. 2.6).

За результати проведеного анкетування доцільно здійснити коригування суттєвих тем діяльності підприємства для їх подальшого розкриття в інтегрованому звіті. Суттєві теми, які набрали найменшу кількість балів підпадають під категорію несуттєвих тем. Щодо них приймається рішення про не включення їх до інтегрованого звіту. Натомість по відношенню до інших тем може бути прийнято рішення про їх об'єднання в одну тему (розділ) задля укрупнення інформації або про уточнення задля їх деталізації.

На підставі отриманих результатів міри суттєвої інформації для зацікавлених сторін визначається розподіл суттєвої інформації задля її розкриття в інтегрованій звітності (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Розподіл суттєвої інформації в інтегрованій звітності

Альтернативи	Визнання	Достовірність	Розкриття
Варіант 1	Відсутня	—	—
Варіант 2	Наявна	Недостовірна	Розкрита
Варіант 3	Наявна	Достовірна	Прихована
Варіант 4	Наявна	Достовірна	Розкрита

Залежно від обраного варіанту визначається доцільність та можливість розкриття суттєвої інформації в інтегрованому звіті. Перехід до кожного наступного варіанту суттєвості можливий тільки при наявності в процесі всіх характеристик попереднього рівня.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Формування збалансованої системи показників інтегрованої звітності

Сутність інтегрованої звітності передбачає необхідність наведення прогнозної та стратегічної інформації. Обов'язковість відображення прогнозної інформації в складі елементів інтегрованої звітності обумовлена необхідністю дотримання принципу безперервності діяльності.

Прогнозні показники забезпечують прийняття стратегічних рішень, адже в інтегрованій звітності повинна наводитись інформація щодо того, як підприємство створює вартість протягом тривалого часу, що надає можливість діагностувати (оцінювати) вартість бізнесу. При цьому варто враховувати, що в сучасних умовах господарювання підприємства в Україні стикаються з постійною нестабільністю валютних курсів, складною економічною та політичною ситуацією, викликами зовнішньоекономічних партнерів.

Відтак впровадження інтегрованої звітності потребує розвитку та удосконалення в організації діяльності підприємств адекватних систем збору та обліку інформації. Важіль відповідальності в ув'язці показників стратегії, бізнес-моделі, прогнозних та фактичних показників фінансового та нефінансового характеру в рамках єдиного і упорядкованого документу в процесі формування інтегрованої звітності падає на облікову систему підприємства. У зв'язку з цим виникає необхідність в розробці складових облікової політики, яка здатна забезпечити високу достовірність та інформативність показників інтегрованого звіту, задовольнити інтереси зацікавлених сторін, та надати необхідну інформацію системі управління.

У якості найбільш застосовного інструменту в практиці стратегічного управлінського обліку використовується збалансована система показників ((Balance Score Card; BSC). Для цілей формування інтегрованої звітності

збалансована система показників потребує певної адаптації. Розробка збалансованої системи показників для аналізу діяльності за різними напрямками ґрунтується на відповідності обраній стратегії та формуванні інформаційної бази інтегрованої звітності підприємств торгівлі.

Збалансована система показників, авторами якої є Р. Каплан та Д. Нортон за основу бере фінансові показники, але при цьому акцентує увагу на показниках нефінансового характеру, що забезпечує комплексний (збалансований) підхід до оцінки матеріальних та нематеріальних активів підприємства.

На думку Н. В. Малиновської, включення до збалансованої системи показників аспекту «соціальна відповідальність» дозволить сприяти підвищенню лояльності працівників та їх мотивації до удосконалення навиків, компетенцій, впровадженню інновації, що необхідно для удосконалення внутрішніх бізнес-процесів; що вплине на підвищення ступеня задоволеності потреб споживачів і, як наслідок, забезпечить покращення фінансових результатів компанії [49].

Як зазначають І. Й. Яремко, І. В. Борщук, І. І. Жигало, збалансована система показників переважно зорієнтована на зростання ринкової вартості капіталу підприємства та формування конкурентоспроможного потенціалу [84, С. 207]. Таким чином, перевагою збалансованої системи показників є те, що вона включає як фінансові, так і нефінансові показники та охоплює різні сфери діяльності, комплексно оцінюючи бізнес, тим самим допомагаючи зрозуміти сильні та слабкі сторони, прописати програму подальших дій для підвищення конкурентоспроможності.

Серед переваг застосування збалансованої системи показників, Н. О. Лоханова, та Л. Л. Гриценко, О. В. Вакур, Я. В. Волковська виділяють наступні [41; 12;]:

— дозволяє пов'язати стратегічне управління з поточним і оперативним на підставі ключових показників ефективності і причинно-наслідкових зв'язків між ними та виявити потенціал розвитку підприємства;

— представлення поставлених перед підприємством цілей за допомогою кількісних показників робить їх більш зрозумілим і якісним для всіх співробітників, допомагає оцінити ефективність обраної стратегії та відслідкувати процес її реалізації, досягти більшого рівня кореляції між місією підприємства, цілями його функціонування та конкретними заходами їх досягнення;

— дозволяє виявити бізнес-процеси, які впливають (позитивно чи негативно) на результати діяльності підприємства;

—забезпечує прив'язку механізму заохочення як до фінансових, так і до нефінансових показників діяльності підприємства;

—забезпечує підвищення загальної вартості підприємства за рахунок орієнтації на застосування інновацій, підвищення рівня підготовки персоналу, поліпшення іміджу серед клієнтів;— спрямовує на інновації, підвищення рівня підготовки персоналу, поліпшення іміджу серед клієнтів.

Узагальнюючи вище наведені аргументи на користь доцільності застосування системи збалансованих показників в процесі управління підприємством, на підставі інформації, представленої в інтегрованій звітності, можна дійти висновку, що для цілей формування інтегрованої звітності збалансовану систему показників потрібно адаптувати. Оскільки інтегроване мислення передбачає прийняття рішень на основі більш широкого спектру показників діяльності, які включають не тільки фінансову результативність, лояльність персоналу, клієнтів, внутрішні бізнес-процеси, а й аспекти, пов'язані із еколого-соціальною відповідальністю. Адаптація полягає в першу в необхідності визначення набору не лише фінансово-економічних показників, а й направленості на мінімізацію негативного впливу на соціальні та екологічні показники. При цьому в ній одночасно потрібно врахувати зміни в пріоритетах споживачів, потреби акціонерів, потенційних інвесторів та інших стейкхолдерів. Таким чином на перетині опиняються інтереси суспільства та окремих підприємств, результат взаємодії яких полягає в одночасному забезпеченні традиційних фінансових орієнтирів підприємств (максимізація

прибутковості, мінімізація ризиків) та дотримання ними соціальних, екологічних управлінських критеріїв.

Для формування інформативної та ефективної інтегрованої звітності доцільно інкорпорувати до збалансованої системи показників ESG-критерії (environmental, social, corporate governance) – екологічні, соціальні критерії та критерії корпоративного управління, а саме чисельність основних конкурентів, витрати на екологічні матеріали та інші.

Як відзначають А. А. Пилипенко, М. О. Кизим, В. А. Зінченко, найпоширенішими тенденціями інституціонального розвитку національної економіки є консолідація власності, тривалі процеси концентрації акціонерного капіталу, об'єднання підприємств й реорганізація вже створених бізнес-груп, міжгалузєва експансія [23, С. 65].

Разом з тим, спроможність підприємства досягнути успіху в конкурентній боротьбі значною мірою залежить від розробки й реалізації дієвої стратегії розвитку, яка передбачає постійне здійснення інноваційних процесів у всіх сферах своєї життєдіяльності. У якості головного джерела створення цінності в стратегічно орієнтованій організації науковці вбачають синергію та пропонують застосовувати концепцію BSC, у якій наголошується на необхідності поширення синергії. В умовах існування об'єднань торговельних підприємств для здійснення суспільно-корисної діяльності невід'ємним є виникнення процесу синергії, який полягає в кількісних та якісних показниках ведення спільної діяльності торговельними підприємствами й адаптації до них власних цілей окремих учасників корпорації для ефективного прийняття кооперативних рішень й управління оцінністю. За рахунок поширення синергії, на думку науковців [23, С. 66], корпорація спроможна створити такі конкурентні переваги, які майже неможливо буде перевершити.

Відповідно до нової розробки Р. Каплана та Д. Нортон у деяких випадках відбувається заміна клієнтської орієнтації стратегічної карти на перспективу «складові зацікавлених сторін». Дана схема забезпечує

координацію процесу створення корпоративної вартості на основі забезпечення стратегічної відповідності учасників корпорації.

Однак А. А. Пилипенко, М. О. Кизим, В. А. Зінченко стверджують, що не дивлячись на значну популярність зазначеної концепції, така схема управління більш орієнтована на структури органічного типу, які зараз займають переважне положення відносно організацій бюрократичного типу [23]. Складність її реалізації компенсується можливістю впровадження на нестандартних організаційних структурах, які притаманні несиметричним альянсам.

Збалансована система показників має включати показники, які характеризують стан та розвиток діяльності підприємства у таких сферах як фінансова; маркетингова; внутрішніх бізнес-процесів; якості та розвитку персоналу. Фінансові показники – одні з найважливіших критеріїв оцінки результатів діяльності, які відображають рівень доходу, прибутків, рентабельності.

Складова навчання та розвитку визначає соціальну та професійну інфраструктуру, ключовими показниками ефективності якої можна вважати кваліфікацію персоналу, здатність приймати командні рішення та брати ініціативу, здатність до саморозвитку тощо[23, С. 16].

Для цілей управління важливо виділяти КРІ, на які система управління підприємством здатна здійснювати вплив, оскільки тільки за таких умов процес управління підприємством буде дієвим. Для складання інтегрованої звітності це є вагомим зауваженням. Отже слід формувати прозорий ланцюжок делегування відповідальності з планування показників й виконання планів, закріплюючи її за певним бізнес-елементами торговельного підприємства або бізнес- одиницями торговельної мережі. Адже інтегрована звітність повинна надати актуальну інформацію саме щодо стану процесів, які відбуваються в організації, а не від затверджених бюджетів.

Організація управління, спираючись на BSC, вимагає їх ідентифікації й відповідної інтеграції з наявними на підприємстві обліково-аналітичними

системами. Відповідно стратегічні показники можна співвіднести з поняттям облікових номенклатур [23, С. 33]. Узагальнивши праці вчених, під обліковою номенклатурою А. А. Пилипенко, М. О. Кизим, В. А. Зінченко пропонують розглядати перелік засобів підприємства, джерел їхнього утворення й результатів господарської діяльності, що повинні знайти відображення в бухгалтерському обліку; кількісні або якісні параметри, що характеризують бізнес-процес та його результати (відповідно до процесного підходу до організації управління); сукупність облікових інформаційних даних, які стосуються господарських фактів і операцій [23, С. 33].

А. С. Крутова пропонує під обліковою номенклатурою розглядати об'єктивну, первинну інформаційну сукупність щодо певного факту господарської діяльності підприємства, яка характеризується мінімальним складом реквізитів, уводиться до банку даних інформаційної системи і підлягає відображенню в системі бухгалтерського обліку [51, С. 214].

Натомість на думку О. О. Нестеренко, під обліковою номенклатурою пропонує розуміти систематизований перелік параметрів опису даних про господарські факти екологічного, соціального, стратегічного та бухгалтерського обліку, які кодуються, формують інформаційно-пошуковий обліковий довідник та підлягають введенню до інтегрованого банку даних, що дозволяє оптимізувати процес складання інтегрованого звіту шляхом виключення дублювання інформації, обґрунтованого вибору первинних документів та облікових реєстрів, розроблення форм документів і графіку документопотоків [53, С. 120]. Вважаємо, визначення облікової номенклатури, надане О. О. Нестеренко, є найбільш науково обґрунтованим в системі формування інтегрованої звітності та найкраще задовольняє вимоги автоматизованої системи обробки даних з метою формування інформаційної бази для інтегрованого звіту.

При розробці облікових номенклатур варто орієнтуватися на: фактичні умови діяльності підприємства; вимоги управління; інформаційні запити споживачів; вимоги інвесторів; потреби в інформації для проведення

контролю; етап облікового процесу; система цілей, до якої вони відносяться тощо. Таким чином, перелік KPI відповідно до перспектив BSC, є своєрідним набором облікових номенклатур необхідних для формування інформації щодо створення вартості підприємством та управління підприємством, які доцільно розкривати в інтегрованому звіті. Так, прикладом облікової номенклатури можна запропонувати розглядати один із показників KPI – показник постійності персоналу, який характеризує здатність підприємства утримувати своїх працівників в трудових відносинах з підприємством протягом певного часу. Вона може бути охарактеризована просто як відсоток тих, хто залишився працювати протягом Базуючись на рекомендаціях Міжнародної ради з інтегрованої звітності, наведених в Технологічному букварі з інтегрованої звітності (Technology primer for integrated reporting), в табл. 3.1 наведено ключові характеристики показника постійності персоналу, на основі яких в інтегрованому звіті доцільно розкривати інформацію щодо нього.

Таблиця 3.1

**Характеристика облікової номенклатури на прикладі KPI
«постійність персоналу»**

Критерій	Приклад	Пояснення
Одиниці виміру	1. Загальна кількість працівників або кількість зайнятих повний робочий день 2. Кількість звільнених або яких звільнили	Для оцінки постійності персоналу може бути використано кілька вимірників: кількість працівників; середнє значення або значення на кінець року; врахування тих, хто працює тимчасово і за контрактом
Джерело інформації	1. Кадрова система. 2. Система планування. 3. Система корпоративної звітності. 4. Опитувальні таблиці	Дані можуть зберігатися в різних джерелах підприємства
Вплив на капітали	Показник постійності персоналу впливає на: - фінансовий капітал (наприклад, операційні витрати); - людський капітал (наприклад, знання, досвід, майстерність); - соціально-репутаційний капітал (наприклад, партнерство з постачальниками, споживачами та бізнес-партнерами)	Постійність персоналу може вплинути на декілька видів капіталів, якими володіє торговельне підприємство (як негативний, так і позитивний). Постійність персоналу зазвичай впливає на фінансовий, людський та соціально-репутаційний капітали.

За аналогією підприємству доцільно розглядати кожен облікову

номенклатуру, представлену у вигляді КРІ. Будуючи таку узагальнену характеристику за кожною обліковою номенклатурою, процес формування інтегрованого звіту буде відображати більш цілісну картину діяльності підприємства та дасть зацікавленим сторонам необхідну інформацію для прийняття рішень.

Таблиця 3.2

Концептуальна основа інтегрованої звітності підприємств

Компоненти	Зміст
<i>Фундаментальна концепція звітності</i>	
Капітал	Фінансовий, промисловий, інтелектуальний, людський, соціальний та природний
Бізнес-модель	Мета (зовнішня комунікація), опис змісту, структура розкриття цього змісту, метод отримання даних
Створення доданої вартості	Коротко-, середньо- та довгостроковий періоди
<i>Принципи, з а якими повинна викладатись інформація в інтегрованих звітах</i>	
Стратегічний фокус та орієнтація на майбутні періоди	Надання достатньої для розуміння інформації про організаційну стратегію, зокрема, яким чином ця стратегія сприяє продукуванню доданої вартості у коротко-, середньо- та довгострокових періодах та яким чином використовуватимуться та відтворюватимуться капітали підприємства
Логічність викладення інформації	Викладення у логічний спосіб моделі створення доданої вартості компанією, показ взаємозв'язків та залежності між різними компонентами, істотними для здатності підприємства створювати додану вартість упродовж тривалого часу
Відповідність вимогам груп впливу	Наочна демонстрація стану взаємодії підприємства з його ключовими групами впливу (заінтересованими сторонами), зокрема, показ, наскільки підприємство розуміє, бере до уваги та відповідає дійсним потребам, інтересам та очікуванням таких груп
Суттєвість та стислість	Надання короткої інформації про найважливіші моменти (фактори, ризики) у діяльності підприємства, які істотно впливають на здатність підприємства створювати додану вартість у коротко-, середньо- та довгостроковому періодах
Повнота та достовірність	Викладення у збалансований спосіб і без грубих помилок усіх суттєвих питань, позитивних і негативних
Зв'язаність та порівняльність	Подання інформації зв'язано, щоб можна було порівняти інформацію впродовж певного часу (кількох звітів) та прослідкувати еволюцію моделі продукування доданої вартості підприємства

Основний перелік компонентів, які мають своє відображення в

інтегрованої звітності підприємств представлені в наступній табл. 3.2, даний перелік дасть змогу ознайомитись з концептуальною основою інтегрованої звітності підприємства та визначити сутність представлених компонентів відображених у звітності.

Отже, ознайомившись з даною таблицею ми бачимо, що інтегрована звітність підприємства охоплює більш широкий спектр інформації та інструментів ніж звичайна фінансова звітність. Тому для оцінювання результатів діяльності на майбутні періоди діяльності власникам та іншим користувачам звітності інтегрована звітність надасть більше інформації ніж звичайна звітність.

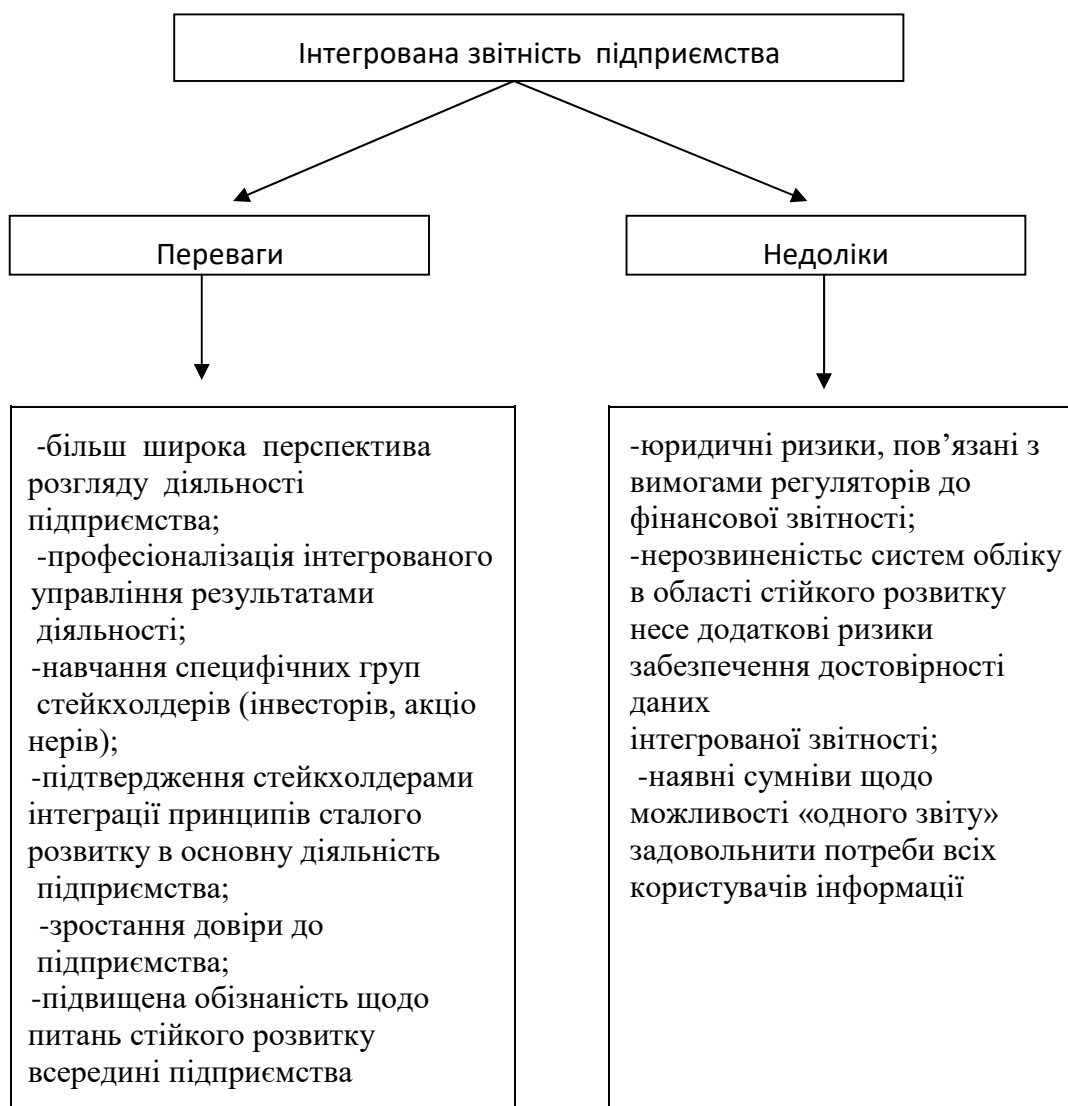

Рис. 3.1. Перелік переваг та недоліків інтегрованої звітності
Користувачам фінансової звітності потрібно чітко для себе сформулювати

думку, які саме дані чи показники вони хочуть бачити у представленій їм звітності тому перед ними постає питання яку ж саме звітність скласти звичайну чи інтегровану. Так як темою нашого дослідження є саме складання інтегрованої звітності підприємств, то ми пропонуємо розглянути основні переваги та недоліки даної звітності на рис. 2.

Рис. 3.2 Рекомендації щодо покращення складання інтегрованої звітності

Отже, розглянувши даний рисунок можна зробити висновок, що інтегрована звітність підприємства є досить повнішою та відображає

інформацію на майбутнє, тому використовуючи її користувачі звітності матимуть змогу узагальнювати дані на перспективу із зростанням до неї довіри, але також звернувши увагу на її недоліки ми повинні врахувати дані ризики та зробити все можливе задля того щоб їх уникнути.

Рекомендації щодо підготовки інтегрованої звітності стійкого розвитку підприємств наведено на рис. 3.2.

3.2. Оптимізація структури інтегрованого звіту підприємства

На організацію процесу формування інтегрованої звітності підприємств впливає безліч факторів. Міжнародний стандарт інтегрованої звітності виділяє наступні показники макросередовища, які впливають на здатність організації створювати вартість в короткостроковий, середньостроковий або довгостроковий періоди: аспекти правового, комерційного, соціального, екологічного і політичного контексту. Вони можуть впливати на організацію прямо або побічно (наприклад, шляхом впливу на наявність, якість і доступність капіталів, які використовує організація або на які вона впливає). Ці чинники виникають в контексті певної організації, в контексті її галузі або регіону або в більш широкому соціальному або планетарному контексті. Відтак в Міжнародному стандарті інтегрованої звітності наголошено на тому, що галузь, в якій функціонує організація здійснює прямий вплив на інтегровану звітність.

Як відмічає П. О. Куцик, чинники зовнішнього середовища створюють мультиплікативний ефект внутрішніх змін усередині конкурентного середовища й тісно пов'язані один з одним [38, с. 13]. Тому формат інтегрованого звіту підприємства повинен враховувати зовнішні і внутрішні чинники, які в подальшому впливають на формування конкурентних стратегій. Усі ці фактори так чи інакше вибудовують структуру інтегрованого звіту конкретного підприємства. Тобто між складовими елементами інтегрованої звітності о підприємства та його діяльністю є прямий зв'язок. Проте не можна не відзначити зворотній зв'язок між інтегрованою звітністю та діяльністю

підприємства, що представлено в додатку В.

Таким чином спостерігається зворотній зв'язок між діяльністю торговельних підприємств та процесом формування інтегрованої звітності, що пояснюється наступним чином: залежно від особливостей діяльності об'єкту (торговельного підприємства) формується той чи інший підхід до формування інтегрованої звітності, адже вона перш за все необхідна для керівництва та інвесторів з метою прийняття управлінських рішень, тому саме діяльність диктує основні ключові показники інтегрованої звітності. В свою чергу виявлена інформація за допомогою інтегрованої звітності впливає на подальші управлінські рішення, які визначають майбутню діяльність підприємств, що ілюструє існування зворотнього зв'язку.

На підставі отриманих даних можна сформулювати основні теоретичні положення формування обліково-аналітичного базису ведення діяльності торговельних підприємств в контексті формування інтегрованої звітності. Вони допоможуть виділити основні етапи, особливості організації процесу формування інтегрованої звітності та візуалізують зв'язки між поняттями, які складають предметну область дослідження, а саме: торговельні підприємства, інтегрована звітність, інтегрований звіт.

Розробка уніфікованої структури інтегрованого звіту необхідна в зв'язку з тим, що встановленої форми інтегрованого звіту немає. Однак отримання цілісного уявлення про можливості економічного суб'єкта до створення цінності протягом тривалого часу, зниження витрат на пошук і аналіз інформації зацікавленими користувачами, неможливі без упорядкування структурних елементів інформації. Тому першочергово потрібно визначити що собою представляє структурний елемент інтегрованого звіту. Міжнародний стандарт інтегрованої звітності передбачає, що елемент змісту інтегрованого звіту це категорії інформації, яка повинна включатися в інтегрований звіт; елементи змісту звіту, фундаментально пов'язані між собою і не є взаємовиключними, вказуються в формі питань, на які треба відповісти таким чином, щоб були зрозумілі зв'язки між елементами змісту.

В свою чергу Н. В. Малиновська дає інше поняття структурному елементу інформації для цілей інтегрованого звіту – це сукупність фінансових і нефінансових показників та іншої інформації, об'єднаних загальним економічним змістом [47].

Зважаючи на визначення інтегрованого звіту, надане Міжнародним стандартом інтегрованої звітності, під структурним елементом інформації для цілей інтегрованого звіту пропонуємо розуміти сукупність фінансових та нефінансових показників, які надають інформацію про те, як стратегія, управління, результати діяльності та перспективи організації в контексті зовнішнього середовища ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду.

Продовжуючи визначення сутності елементу змісту інтегрованого звіту, Р. В. Кузіна вважає, що набір показників структурних елементів інтегрованої звітності можна вважати достатнім, якщо за допомогою них можна відповісти на основні запитання, які містяться в концептуальній основі інтегрованої звітності, зокрема [47, С. 80]:

- 1) Чим займається організація і які умови її діяльності?
- 2) Як структура управління організації підтримує її здатність створювати вартість у короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий періоди?
- 3) Які конкретні можливості та ризики, що впливають на здатність організації створювати цінність протягом короткострокового, середньострокового й довгострокового періодів, як організація використовує такі можливості та управляє такими ризиками?
- 4) У якому напрямку хоче розвиватися організація, і як вона має намір робити це?
- 5) Якою є бізнес-модель організації та наскільки вона стійка?
- 6) Наскільки організація досягла своїх стратегічних цілей

і які результати її діяльності з погляду капіталів?

7) Які складнощі та невизначеності можуть виникнути в організації у процесі реалізації її стратегії, які потенційні наслідки для її бізнес-моделі та майбутньої діяльності?

Н. Ю. Єршова не зовсім погоджується із запропонованою Міжнародним стандартом інтегрованої звітності структурою та наводить власне бачення структури інтегрованої звітності та інформації, яка повинна в ній розкриватися. Так, науковець пропонує наступні елементи структури інтегрованого звіту: огляд організації і зовнішнього середовища; управління; можливості та ризики; стратегія і плани щодо розподілу ресурсів; бізнес-модель; результати звітного періоду; перспективи на майбутнє [19, С. 453].

Враховуючи норми Міжнародного стандарту інтегрованої звітності, позиції науковців та світову практику складання інтегрованих звітів, можна зробити висновок, що основою для побудови інтегрованого звіту виступає структура, передбачена Міжнародним стандартом інтегрованої звітності.

Розглядаючи процес побудови інтегрованого звіту підприємств України, потрібно враховувати вимоги нормативно-правових актів, які в певній мірі визначають еколого-соціальний вектор направленості діяльності вітчизняних підприємств. Такі орієнтири прописані в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», яким передбачено подання звіту про управління разом з фінансовою та консолідованою звітністю, який повинен містити фінансову та нефінансову інформацію, що характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності [65], та в Методичних рекомендаціях зі складання звіту про управління, в яких прописані рекомендації щодо складу елементів звіту про управління. [66].

Не менш важливим для стейкхолдерів підприємства, вважаємо, наявність в інтегрованому звіті інформації щодо позицій підприємства в регіоні, країні чи світі (залежно від масштабів діяльності підприємства). Таку інформацію пропонуємо відображати у розділі «Огляд організації і зовнішнього

середовища». Також, вважаємо за доцільне в складі інтегрованого звіту передбачити розділ «Взаємодія з зацікавленими сторонами», в якому розкривати інформацію щодо визначеного переліку зацікавлених сторін, їх взаємодії між собою та в процесі формування інтегрованого звіту тощо. Крім того, у розділі «Взаємодія з зацікавленими сторонами» пропонуємо наводити інформацію, яка стосується процесу створення цінності для клієнтів (споживачів) та фідбек. Затребуваною є інформація щодо програм лояльності, які застосовуються торговельним підприємством та яка частка споживачів завдяки цим програмам лояльності стала прихильниками товарів (послуг) підприємства, а яка частка споживачів відмовилась від споживання товарів (послуг) даного торговельного підприємства навіть після застосування програм лояльності. Також у цьому розділі, вважаємо, доцільно наводити інформацію щодо заходів по забезпеченню навчання персоналу та отриманими результатами. Якщо підприємство має певні специфічні вимоги (чи вікові обмеження) до кадрового персоналу, вважаємо за доцільне їх відображати в цьому розділі, адже такі дані є своєрідним показником рівня можливості працевлаштування на дане підприємство. Враховуючи запити стейкхолдерів, запропоновано структуру інтегрованого звіту підприємства (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Елементи структури інтегрованого звіту

Елементи структури		Зміст
№ з/п	Назва розділу	
1	2	3
Розділ 1	Огляд	<p>1.1. Організація (місія і цінності; власність і операційна структура; основні види діяльності та ринки; конкурентне середовище і позиціонування на ринку (з урахуванням таких чинників, як загроза появи нових конкурентів і заміщають продуктів або послуг, здатність клієнтів і постачальників диктувати свої умови і інтенсивність конкурентної боротьби); число країн, в яких працює організація; елементи із ланцюга створення вартості; ланцюг поставок).</p> <p>1.2. Основна кількісна інформація (число співробітників, дохід,), з зазначенням, зокрема, значних змін в порівнянні з попередніми періодами.</p> <p>1.3. Значні чинники, що впливають на зовнішнє</p>

		середовище, і реакція підприємства на нього (наприклад, показники економічного розвитку галузі; законодавче і нормативне середовище, в якому працює підприємство; політичне середовище в країнах, де працює підприємство, а також в інших країнах, яке може позначитися на здатності підприємства реалізувати стратегію тощо).
Розділ 2	Управління	<p>Як структура управління підприємства підтримує його здатність створювати вартість в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періоді?</p> <p>2.1. Структура керівництва організації, включаючи навички, соціальне і культурне розмаїття (наприклад, різне походження, стать, компетенції і досвід) серед осіб, наділених управлінськими функціями, а також вплив нормативних вимог на проектування структури управління;</p> <p>2.2. Особливі процеси, які використовуються для прийняття стратегічних рішень і для установки і моніторингу культури організації (ставлення до ризиків і механізми вирішення питань цілісності та етики; конкретні дії, які вживають особи, наділені управлінськими функціями, для впливу на стратегію організації та її підхід до управління ризиками і для їх моніторингу).</p> <p>Використання підприємством капіталів і вплив на них. Відповідальність осіб, наділених управлінськими функціями, за просування інновацій та створення можливостей для інновацій.</p> <p>2.5. Взаємозв'язок винагород і стимулів з процесом створення вартості в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах (з урахуванням того, як вони прив'язані до використання організацією капіталів і впливу на них).</p> <p>2.6. <i>Корпоративна етика</i></p>
Розділ 3	Бізнес- модель	<p>Яка бізнес-модель підприємства?</p> <p>3.1. Ресурси та їх зв'язок з основними капіталами.</p> <p>3.2. Операції, за допомогою яких компанія створює вартість та товари, послуги, побічні продукти, відходи, створювані компанією на виході своєї діяльності.</p> <p>3.3. Ключові результати бізнес-моделі (прибуток, податки, задоволення потреб споживачів, вплив на навколишнє середовище).</p> <p>3.4. Зміни в капіталах в результаті процесу створення вартості.</p>
Розділ 4	Можливості та ризики	вплив різних можливостей і ризиків на доступність і якість основних капіталів; природа різних можливостей і ризиків; прогнози компанії про ймовірність здійснення подій, пов'язаних з можливостями і ризиками, та їх потенційний вплив на створення вартості; стратегія компанії по управлінню можливостями та ризиками
Розділ 5	Стратегія і плани щодо розподілу ресурсів	Коротко-, середньо – і довгострокові стратегічні цілі компанії; плани щодо розподілу ресурсів з метою реалізації стратегічних цілей; методика оцінки і

		моніторингу досягнення стратегічних цілей; зв'язок стратегії з операційним контекстом, у якому діє компанія; конкурентні переваги компанії (інновації, інтелектуальний капітал); соціальні і екологічні аспекти стратегії
Розділ 6	Результати звітного періоду	Кількісні та якісні показники діяльності за звітний період; вплив компанії на основні капітали у звітному періоді
Розділ 7	Перспективи на майбутнє	Очікування менеджменту щодо факторів зовнішнього середовища, які можуть вплинути на діяльність компанії в коротко-, середньо- і довгостроковому періоді; інформація про те, наскільки компанія готова до реагування на різні ризики в майбутньому
Розділ 8	Основні принципи підготовки та презентації звіту	В інтегрованому звіті описуються основні принципи підготовки та презентації, в тому числі короткий опис процесу визначення суттєвості організації; опис меж звітності і того, як вони визначаються; коротка інформація про істотні структури і методах, використовуваних для кількісної та якісної оцінки істотних чинників <i>Якщо звіт наводиться у форматі XBRL, наводить посилання на нього</i>
Розділ 9	Загальні рекомендації з підготовки звіту	Відображення в звітності суттєвих питань; розкриття інформації про капіталах; тимчасові рамки для короткострокової, середньострокової і довгострокової звітності; агрегування і дезагрегування
Розділ 10	<i>Взаємодія з зацікавленими сторонами</i>	<i>Результати взаємодії зі стейкхолдерами і стан ключових взаємин у звітному періоді</i>

Технологія фактичного наповнення та подання інтегрованого звіту повинна враховувати специфіку кожного суб'єкта господарювання.

У розділі «Огляд організації і зовнішнього середовища» інтегрованого звіту підприємства рекомендується наводити інформацію про організаційну структуру підприємства, його стратегію та цілі, сферу його діяльності за географічним розташуванням та галузевим спрямуванням, а також інформацію про продукцію та послуги, що виробляються/надаються підприємством, ринкову частку підприємства в різних сегментах, у яких здійснює свою діяльність підприємство (за наявності такої інформації) тощо.

Доцільно наводити інформацію про продукцію або послуги, які можуть спричинити негативні наслідки у цих сферах, та яким чином підприємство здійснює управління цими ризиками.

У розділі "Результати звітного періоду" рекомендується наводити аналіз

результатів діяльності торговельного підприємства, включаючи пояснення щодо динаміки розвитку підприємства протягом звітного періоду. Зазначену інформацію рекомендується відображати з урахуванням зростання (зменшення) ціни, збільшення (зменшення) обсягу реалізованих товарів і послуг, впровадження нової продукції (послуг) або припинення виробництва окремої продукції (послуг), будь-яких суттєвих факторів, що вплинули на зміни у загальному товарообороті та отриманні прибутку. Крім того, рекомендується наводити інформацію про основні джерела забезпечення ліквідності (активи), наявні зобов'язання, їх види та строки їх погашення, умовні зобов'язання, їх види та оцінка їх можливого впливу на ліквідність, фактори, які впливають або в подальшому можуть вплинути на ліквідність.

Вважаєм тут зацікавлені особи, зокрема, інвестор, також бажає отримати інформацію не тільки про збереження і безпеку ресурсів підприємства, але також за інформацію щодо їх ефективного та прибуткового використання, а також за захист їх (наскільки це можливо), від несприятливих економічних впливів факторів економіки, таких як інфляція або дефляція, технологічні та соціальні зміни тощо. Тобто відображати інформацію про дотримання вимог відповідального керівництва.

У розділі «Управління» інтегрованого звіту підприємства пропонуємо наводити інформацію щодо органів управління, їх склад та повноваження, стратегії корпоративного управління. За бажанням керівництва, вважаємо, можна наводити інформацію щодо скликання та проведення загальних зборів акціонерів, структури акціонерів та їх частки в акціонерному капіталі, а також відображати інформацію щодо власників цінних паперів з особливими правами контролю та наводити опис цих прав, дивідендна політика. Натомість важливою є інформація щодо діяльності підприємства стосовно операцій з власними акціями та основні характеристики системи внутрішнього контролю.

Якщо політики підприємства має певні вимоги стосовно адміністративних, управлінських та наглядових органів підприємства, зокрема, вимоги до віку, статі, освіти, професійного досвіду, управлінського

персоналу,

таку інформацію необхідно навести у розділі «Управління» інтегрованого звіту. Крім того, якщо за останні періоди вимоги до політики управління змінювались, вважаємо за доцільне навести поряд з діючими правилами, правила попередніх періодів та до яких результатів (позитивних чи негативних) призвели дії щодо зміни правил політики управління тощо.

Інформацію щодо перспектив розвитку та удосконалення управління вважаємо за доцільне наводити в розділі інтегрованого звіту «Перспективи на майбутнє».

Інформацію щодо впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище, залежно від заходів з охорони довкілля і зменшення впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище рекомендується наводити в розділі «Бізнес-модель» інтегрованого звіту. Тут вважаємо за доцільне розкривати показники, що характеризують раціональне використання води; управління відходами; викиди парникових газів; споживання енергії тощо. Натомість очікуванням менеджерів підприємства стосовно перспектив по нарощуванню обсягів використання екологічно-чистих матеріалів, використання «зеленої» енергії чи застосування опалення та екологічно-чистих матеріалах тощо доцільно наводити в розділі «Стратегія і плани щодо розподілу ресурсів» інтегрованого звіту. В цьому розділі також варто наводити інформацію щодо загальної кількості працівників, гендерне співвідношення та частку жінок на керівних посадах; способи та заходи заохочення (мотивації) працівників. Також розкриття потребує інформація щодо охорони праці та заходів безпеки, до яких вдаються в процесі діяльності торговельного підприємства; забезпечення прояву поваги прав людини.

В розділі «Можливості та ризики» доцільно наводити інформацію про політику підприємства щодо управління операційними та фінансовими ризиками (ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності) та навести опис їхнього впливу на діяльність підприємства, а також підходів або інструментів, які використовуються підприємством для зменшення впливу

таких ризиків на його діяльність тощо.

Слід звернути увагу на взаємозв'язок з іншими формами звітності, в яких розкривається додаткова інформація в розрізі ключових показників. На думку автора, при цьому необхідно акцентувати увагу на використанні релевантної інформації із застосуванням сучасних технічних і програмних засобів.

Задля цього Н. Ю. Єршова пропонує підприємствам України складати інтегрований звіт за структурою, запропонованою Міжнародним стандартом інтегрованої звітності [19]. Натомість М. А. Проданчук вважає, що потрібно створити та впровадити в практику таку структуру інтегрованого звіту, яка була б доцільною для існування саме в Україні [63].

На наш погляд, подання статистичних даних в інтегрованій звітності є неприпустимим, адже це докорінно відрізняється з ідеєю інтегрованої звітності та завданнями, які ставить перед нею міжнародна спільнота.

Практика складання інтегрованих звітів підприємствами України кардинально відрізняється від теоретичних напрацювань та вимог, які висувають Міжнародним стандартом інтегрованої звітності. Проведений порівняльний аналіз свідчить про те, що практика визначення структурних елементів інтегрованого звіту відрізняється від набору рекомендованих елементів Міжнародним стандартом інтегрованої звітності, та, що найбільш важливо, не висвітлює сигнальні показники, які відрізняють інтегрований звіт від інших корпоративних звітів.

Відсутність інформації про бізнес-модель, перспективи на майбутнє підприємства є неприпустимим в процесі формування інтегрованого звіту адже залишає всіх зацікавлених сторін без ключової інформації про те як підприємство створює вартість у різні періоди своєї діяльності, задля чого покликана інтегрована звітність.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення та представлено нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності. На основі отриманих наукових і практичних результатів зроблено наступні висновки.

1. Важливими складовими бізнес-привабливості підприємств в соціо- еколого-економічному векторі сталого розвитку є досягнення ними прозорості та інформаційної відкритості, що дозволяє приймати основним зацікавленим сторонам зважені рішення: зовнішні стейкхолдери (інвестори, акціонери, споживачі, постачальники та ін.) на підставі якісно складеної інтегрованої звітності можуть приймати найбільш ефективні рішення для управління власним капіталом, зокрема, інвестиційні, а внутрішні стейкхолдери (менеджмент підприємства, персонал) мають змогу здійснювати моніторинг ефективності управління, що забезпечить, по-перше, зростання вартості бізнесу, по-друге, суспільне схвалення своєї діяльності.

2. Для розробки понятійно-термінологічного апарату інтегрованої звітності та визначення дефініцій, які розкривають концептуальну основу інтегрованої звітності, досліджено нормативно-правову базу забезпечення інтегрованої звітності. Дістав подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат поняття «інтегрована звітність», що на відміну від існуючих дозволяє розглядати інтегровану звітність в контексті еволюції видів звітності відповідно до превалюючих потреб стейкхолдерів, трансформації існуючої облікової концепції та формування в її межах конвергентної стейкхолдерської моделі звітності, що дозволить вдосконалити організаційно-методичні положення процесу формування інтегрованої звітності підприємств

3. Дослідження проблем неврегульованості застосування поняття «вартість» («value») в контексті формування інтегрованої звітності

вітчизняними підприємствами дозволило запропонувати під час розробки практичних рекомендацій стосовно впровадження положень Міжнародного стандарту інтегрованої звітності поняття «value» у вітчизняних організаціях трактувати крізь призму інтегрованого мислення. За такого підходу організація створює вартість для постачальників фінансового капіталу, а цінність для споживачів (клієнтів) та зацікавлених сторін. У підсумку, капіталізація клієнтської цінності, направлена на збалансоване задоволення потреб, очікувань і рішення проблем всіх зацікавлених сторін і суспільства в цілому (покращення, погіршення, стабільність цінності компанії, яку вона приносить клієнтам), призводить до змін вартості компанії шляхом збереження або приросту усіх видів капіталів. Це дозволило удосконалити підхід до визначення набору показників інтегрованого звіту, який базується на орієнтації до створення цінності для зацікавлених сторін та сформувати облікову інформацію, яка враховує взаємозв'язок процесу досягнення цінності для клієнта та створення вартості для підприємства, як важливого елемента в системі управління підприємствами.

4. Для визначення оптимальної структури інтегрованого звіту підприємств були проаналізовані методи ідентифікації сутєвих тем: організація взаємодії із зацікавленими сторонами, бенчмаркінг (вивчення практик вибору значущих тем кращими в галузі компаніями), технологія Форсайт (планування майбутнього образу інтегрованого звіту на основі досягнення консенсусу між зацікавленими сторонами щодо вибору сутєвих тем). Пріоретизація сутєвих тем інтегрованого звіту була здійснена з залученням стейкхолдерів до процесу оцінки важливості сутєвих тем шляхом проведення анкетування представників всіх груп зацікавлених сторін. Респонденти оцінювали важливість кожного показника інтегрованого звіту за допомогою використання методу бальної оцінки за двома критеріями: 1) з точки зору області впливу: сутєві для стейкхолдерів та сутєві для підприємства; 2) з точки зору тривалості часу впливу: короткостроковий, середньостроковий або довгостроковий період впливу фактора, визнаного

суттєвим. У результаті проведеного дослідження визначено по кожній пріоритетній суттєвій темі перелік фінансових і нефінансових показників інтегрованого звіту та здійснено коригування суттєвих тем діяльності підприємства для їх подальшого розкриття в інтегрованому звіті.

5. Ґрунтуючись на результатах системного аналізу праць науковців, як теоретичного підґрунтя за досліджуваною проблематикою, виявлено необхідність подальшого розвитку обліково-аналітичного забезпечення інтегрованої звітності, що, передбачає використання збалансованої системи показників для формування інтегрованого звіту конкурентоздатного підприємства, шляхом включення показників, які мають найбільший вплив на процес створення вартості підприємством протягом короткострокового, середньострокового та довгострокового періодів із застосуванням ESG – критеріїв (environmental, social, corporate governance) – екологічні, соціальні критерії та критерії корпоративного управління з наведенням конкретних показників інтегрованої звітності підприємств.

6. Інтегрований звіт висвітлює інформацію щодо ефективності використання підприємством різних видів капіталів (фінансового, виробничого, людського, природного) або впливу на нього та можливостей організації створювати вартість для себе та зацікавлених сторін, стратегічних орієнтирів її розвитку на різні періоди та виступає джерелом повної інформації, необхідної для прийняття рішень користувачами інтегрованої звітності.

Тому визначальними напрямками які будуть відрізняти інтегровану звітність від інших видів звітності є:

- новий підхід до структуризації капіталу підприємства;
- орієнтація на створення інформаційного забезпечення вартісно-орієнтованого управління підприємством;
- висвітлення головних аспектів діяльності підприємства, які мають змогу впливати на стратегічну стійкість підприємства на довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алакозова П.Е. Бізнес-модель підприємства: еволюція та групування підходів до трактування. *Стратегія економічного розвитку України*. 2016. № 38. С. 39-51.
2. Алексеєнко Л. М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми та перспективи: монографія. К.: Вид. буд-к «Максимум». Тернопіль: Економічна думка. 2004. 424 с.
3. Атамас П. Й., Атамас О. П., Крамаренко Г. О. Роль бухгалтерського обліку в управлінні ризиками підприємництва. *Академічний огляд*. 2016. № 1. С. 60-69.
4. Атамас П. Й., Атамас О. П. Інтегрована корпоративна звітність: проблеми впровадження. *Академічний огляд. Науковий журнал*. 2015. № 1(42) С. 78-85.
5. Безверхий К. В. Методичні засади формування інтегрованої звітності підприємства. *Облік і фінанси*. 2014. № 3(65). С. 8-14.
6. Безверхий К. В. Інтегрована звітність підприємства: економічна сутність поняття. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2016. №4. С. 43-58.
7. Безверхий К. В. Фундаментальні концепції інтегрованої звітності. *Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, 15 травня 2018 р. – Ч. 2. – Полтава: ФОП Пусан А.Ф., 2018. – С. 210 – 212.
8. Бочуля Т.В. Інновативний розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством: моногр. Х.: ВД “Інжек”, 2015. 404 с.
9. Булыга Р. П. Концепция формирования публичной отчетности ВУЗов. *Вестник финансового университета*. 2015. № 6. С. 156-170.
10. Бурлан С.А., Каткова Н.В. Організаційне забезпечення формування інтегрованої звітності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2017. № 4. С.

329–334.

11. Бутинець Ф. Ф. Інтегрований облік як засіб управління підприємством. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблема теорії, методології, організації*. 2016. № 2. С. 12-24.

12. Вакур О. В. Концепція інтегрованої звітності в системі бухгалтерського обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. Вип. 3 (30). С. 49–58.

13. Валінкевич Н. В., д.е.н., доц., проф. кафедри економіки підприємства, Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир Механізм управління підприємством (організаційно-економічна есенція). *Торгівля, комерція, підприємництво : збірник наукових праць / [редакц. кол.: Апопій В. В., Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]*. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. Вип. 19. 176 с. С. 29-33.

14. Голошубова Н.О., Кавун О.О., Торопков В.М. та ін. Підприємницькі мережі в торгівлі : монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 344 с.

15. Голов С.Ф. Розвиток бухгалтерського обліку на основі концепції доданої вартості. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 20-річчя кафедри обліку і аудиту «Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу». м. Івано-Франківськ, 16-17 жовтня 2015 р. С. 40-42.

16. Голов С. Ф., Костюченко В.М., Кузіна Р.В. Інтегроване звітування: Концепція, Методологія та Організація: монографія. 2018. 252 с.

17. Євдокимов В. В. Концепція інтегрованої системи бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація : автореф. дис. ... докт. екон. наук : 08.00.09 ; Житомирський державний технологічний університет. Житомир. 2011р. 37 с.

18. Євдокимов В. В., Легенчук С. Ф., Грицишен Д. О., Баришнікова О. М. Інтегрована звітність підприємств: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2014. 180 с.

19. Єршова Н. Ю. Розвиток методологічних основ формування інтегрованої звітності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2016. Вип. 1(1).С. 451-459.
20. Єфименко Т. І. Запровадження інтегрованої звітності та реформування бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграції. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_10_3.
21. Жиглей І. В. Тенденції розвитку інтегрованого звітування в Україні та світі. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф.*, 11 травня 2016 р. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – С. 98–100.
22. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2010. 440 с.
23. Кизим М. О., Пилипенко А. А., Зінченко В. А.. Збалансована система показників : монографія / М. О. Кизим, Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. — 192 с.
24. Коваленко О. М. «Інтелектуальний капітал» як економічна категорія. *Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. Київ. нац. економ.ун-т ім. В. Гетьмана*. Київ : КНЕУ, 2006. Вип. 16. С. 56-63.
25. Козак К. Б., Осипчук В. Ю. Роль оптимізації інформаційних потоків на підприємстві. *Економіка харчової промисловості* № 4 (20). 2013. с. 17-21.
26. Колісник В.Ю. Інтегрована звітність в системі управління підприємствами: проблеми вибору показників. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків, 30-31 березня 2017. Харків: Видавець ФОП Панов А. М., 2017. С. 506-507. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
27. Короткевич А. В. Корпоративна культура як основа репутаційного капіталу: методологія побудови, нові методи і форми впливу. *Маркетинг і маркетингові дослідження*. 2008. № 4. С. 300-311.

28. Корягін М.В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції: монографія. Львів: ЛКА. 2012. 389 с.
29. Костирко Р. О. Інтегрована звітність – інструмент соціально відповідального бізнесу. *Часопис економічних реформ*. 2014. № 1(13). С. 49–54.
30. Костирко Р.О. Перспективи міжнародної інтегрованої звітності. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO.
31. Костирко Р. О. Інтегрована звітність у забезпеченні корпоративної соціальної відповідальності компаній. *Науковий вісник Ужгородського університету* 2015. Серія "Економіка". Випуск 1 (45). Т.2. С. 305-310.
32. Коханова М. Имидж и репутационный капитал фирмы: к проблеме модернизации PR. RELGA 2005. № 12. С. 14-22.
33. Кравченко О.В., Овчарова Н.В., Теоретичні та методичні засади формування інтегрованої звітності в Україні. *Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання* 2016. Випуск 6. С. 359 – 366. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/6_ukr/6_2016.pdf.
34. Крутова А. С. Облік в системі електронної комерції : монографія. Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. Х.. 2010. 395 с.
35. Крутова А. С., Нестеренко О. О. Інтегрована звітність як засіб реалізації цілей сталого розвитку. *Соціально-економічний розвиток системи фінансів і управління в інноваційному середовищі: проблеми, ефективність, перспективи : тези доповідей ІХ симпозиуму*, м. Харків. ХІФ КНТЕУ. 25 листопада 2016 р. Харків : ХІФ КНТЕУ, 2016. С. 367-369.
36. Крутова А. С., Нестеренко О. О. Мультифункціональна модель опису фінансового капіталу в інтегрованому звіті. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. № 23. С. 397—404.
37. Куценко К. В. Ділова репутація банку як капітал. фективна

економіка. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_9_41.

38. Куцик П.О. Інтегрована звітність як нова парадигма розвитку бухгалтерської звітності. *Науково-практичний журнал Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 3(6) С. 11-18.

39. Легенчук С. Ф. Концепція інтегрованої звітності як засіб підвищення якості інформування про капітал підприємства. *Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 20-річчя кафедри обліку і аудиту ІФНТУНГ*. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2015. С. 87–90.

40. Лысенко Н.. Как корпоративная репутация отражается на финансовом состоянии компании? [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://fdk.net.ua/article/kak-korporativnaya-reputatsiya-otrazhaetsya-na-fynansovom-sostoyaniyu-kompanyu/>

41. Лоханова Н. О. Інтеграційні процеси в обліку в умовах інституціональних перетворень : монографія. Херсон : гринь Д. С., 2012. 400 с.

42. Лоханова Н. О. Корпоративна звітність в Україні і світі в контексті євроінтеграції – вимоги інвесторів, проблеми, перспективи. Вип. № 10. 2014. С. 6- 10.

43. Ляхович Г.І., Заяць М.Я. Концепція інтегрованої звітності: історичні аспекти виникнення та проблеми впровадження. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. Вип. 16(2). 2016. С. 141-146.

44. Макаренко В.Ю. Формування інтегрованої звітності в системі управління підприємствами та їх об'єднаннями. *Сучасні тенденції розвитку регіонів, підприємств та їх об'єднань / Нац. металург. академія України; заред. Л. М. Савчук, Л. М.Бандоріної. – Дніпро: Пороги, 2018. С. 183-190.*

45. Макаренко В.Ю. Визначення суттєвості як провідного принципу формування інтегрованої звітності. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. С. 247-251.

46. Макаренко І. О. Конвергентна стейкхолдерська модель обліку,

звітності та аудиту в умовах сталого розвитку. Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Автореферат. 2018 р. Житомир. 43 с.

47. Малиновская Н.В. Интегрированная отчетность – инновационная модель корпоративной отчетности. *Международный бухгалтерский учет*. 2013. № 38 (284). С. 12-17.

48. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2005. 548 с.

49. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS%2015_ukr_2016.pdf.

50. Фролов І. М., Ненно І. М. Динамічний та порівняльний аналіз бізнес-моделей морських торговельних портів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 10, частина 2. 2016. С. 33-38.

51. Нестеренко О. О. Інтегрована звітність: теорія, методологія, практика : монографія. Х.: Видавець Іванченко І. С., 2018. 410 с.

52. Нестеренко О. О. Користувачі інформації інтегрованої звітності. *Економіка, фінанси, бухгалтерський облік: сучасний стан і перспективи розвитку*: збірник тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава. 1 лютого 2017 р. П.: ЦФЕНД. 2017. С. 101-104.

53. Нестеренко О. О. Методичні засади оцінки природного капіталу в інтегрованій звітності. *Економічний простір: збірник наук, праць*. 2017. № 122. С.117-125.

54. Нестеренко О.О. Методологія та організація формування інтегрованої звітності: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Харків. 2018. 43 с.

55. Нестеренко О. О. Удосконалення облікової політики для цілей

складання інтегрованої звітності в інформаційній системі підприємства [Електронний ресурс] *Глобальні та національні проблеми економіки: елект. наук, фахове видання. Миколаїв* : МНУ ім. В.О. Сухомлинського. 2018. Вип. 22. С. 972-979.

56. Новий англо-український та українсько-англійський словник. Х.: Друкарський центр «Світовид», 2002. 576 с.

57. Офіційний сайт міжнародної компанії BDO Україна [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.bdo.ua.

58. Пашко М. М. Фінансовий капітал: сутність і фактори сучасного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 2. С. 53-55.

59. Пилипенко А.А. Макаренко В.Ю. Дослідження структури бізнес- моделі інтегрованої звітності. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва*. 2018. № 2. С. 310-318.

60. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.05.99 р. № 137. із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>.

61. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи" Затверджено Наказ Міністерства фінансів України 18.10.1999 р. № 242. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

62. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» Затверджено Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.

63. Проданчук М. А. Інтегрована звітність – інструмент управління підприємством [Електронний ресурс] *Бухгалтерський облік і аудит. Науково-практичний журнал*. 2014. № 2. С. 24-31. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2014_2_5.

64. Проект «Reporting 2025 Project» (Звітність – 2025) Глобальної

ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative (GRI). Electronic resource. Retrived from. <https://www.globalreporting.org/information/Pages/Reporting-2025.aspx>.

65. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України [прийнятий Верховною Радою України від 16.07.1999 р. № 996]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed20000610>.

66. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18>

67. Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень з охорони навколишнього природного середовища : [наказ Держкомстату України від 24.10.2006 р. № 494]. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1194-06>.

68. Рябиніна К.Г. Бізнес-модель як механізм забезпечення ефективності управління капіталом підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 2. 2017. С. 688-692.

69. Рядська В. В. Аудит у розвитку підприємницької діяльності в Україні: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит”. К., 2015. 578 с

70. Соболева-Терещенко О. А., Жарнікова В. В. Особливості бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями в умовах застосування програм лояльності. *Науковий вісник Ужгородського університету* 2017. С. 325-332.

71. Сорокина К. В. Интегрированная отчетность – новая модель отчетности для бизнеса. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.1cmsfo.ru/msfo/articles/2980/>.

72. Томчук В.В. Интегрирована звітність: новий етап у еволюції бухгалтерського обліку. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1(22). С. 170-180.

73. Федулова Л.І. Менеджмент організацій : підручник. За заг. ред. Федулової Л.І. К. : Либідь, 2003. 448 с.
74. Фостолович В. А., Агапова М. В. Екологічний облік як елемент інноваційного підходу еколого-економічної системи управління сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 141–144.
75. Харламова О. В. Фінансова звітність за міжнародними стандартами: методологія формування та практика імплементації в Україні: монографія. Харків : Лідер. 2015. 372 с.
76. Хомуляк Т. І. Потреба в інтегрованій звітності як у новому форматі звітності для бізнесу. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2015. Вип. 1. С. 165-172. [Електронний ресурс]. Режим ступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_1_23.
77. Чумак О. В., Салатська О. А. Інтегрована звітність в системі управління підприємств. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://konf.amsfo.com.ua/integrovana-zvitnist-v-sistemi-upravlinnya-pidpriyemstv/>.
78. Широкова М. С. Роль соціального капіталу організації у формуванні її публіцитного капіталу. *Український соціум*. 2009. № 2. С. 84-90.
79. Юнацький М. О. Концептуальна основа формування облікової політики підприємства для цілей бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 6, частина 3 • 2016. С. 159- 163.
80. Яковенко Р.В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник. Вид. 2–ге, випр. Кіровоград: видавець Лисенко В.Ф., 2015. 130 с.
81. Яковлева А.М., Афонська Т.М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС. 2017. 672 с.
82. Яремко І. Й., Борщук І. В., Жигало І. І. Збалансована система показників – інструментарій в управлінні сучасним підприємством. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Випуск 23.13. С. 203-210.

83. Crowdtwist loyalty program report. [Electronic resource]. Retrived from: <http://crowdtwist.com>.
84. Busco C., Mark L. F., Quattrone P., Riccaboni A. Redefining Corporate Accountability through Integrated Reporting. *Strategic Finance*. 2013. P. 33-41.
85. Eccles. M., Robert G., Krzus P. *The Integrated Reporting Movement: Meaning. Momentum. Motives, and Materiality*. John Wiley & Sons. 2014. -336 p.
86. GRI 102: General disclosures 2016. [Electronic resource]. Retrived from: globalreporting.org/standards/gri-standardsdownload-center/gri-102-general-disclosures.